

GÜMRÜKLERDE MUAFİYET UYGULAMASI VE TARİHİ GELİŞİMİ

Öğ. Gr. Ekrem CİMİLİ

Değerlebilirki Gümrük Muafiyeti, bir gümrük politikası izleyen ülkeler için söz konusudur. Böyle bir politika dolayısıyla malî veya koruyucu mahiyette gümrük vergilerinin konulması üzerine bazı eşya ve şahısların bunun dışında bırakılması suretiyle bir muafiyet uygulaması başlamıştır.

Gümrük Muafiyetleri, çok eski yıllardanberi önemini muhafaza eden bir konudur. Bir taraftan gümrük ve tarife kanunlarına muafiyetle ilgili hükümler konulurken diğer taraftan da çeşitli özel kanunlarda buna dair hükümlere yer verilmiştir.

Bu bakımdan gümrük muafiyetleri, genel ve özel muafiyetler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan bir kısmı kesin olduğu halde diğer bir kısmı geçici bir mahiyet arz etmektedir.

Gümrük vergisi, diğer vergilerde olduğu gibi konu yönünden objektif ve mükellef kıldığı kimseler bakımından ise sübjektif bir mükellefiyet sayılmaktadır. Buna göre, objektif vergi mükellefiyetini ortadan kaldıran hükümler istisna ve sübjektif vergi mükellefiyetini kaldıran hükümler de muafiyet olarak vergi kanunlarında yer almaktadır.

Böyle bir muafiyet ve istisna ayırımı, yakın zamanlara kadar vergi kanunlarımıza girmekten uzak kalmıştır. Ancak son vergi kanunlarında, böyle bir tasnife yer verilmiştir. Bunların ışığı altında 1615 sayılı 19/7/1972 günlü Gümrük Kanununda da bu şekilde bir ayırımın yer almış bulunduğu görülmektedir.

Gümrük muafiyetleri, bir yönden genel ve özel ve diğer yönden kesin ve geçici olmak üzere, başlıca iki kısma ayrıldığından konunun böyle bir tasnif altında incelenmesine çalışılacaktır.

I — GENEL MUAFİYETLER :

Gümrük muafiyetlerinden genel mahiyette olanlar, bir taraftan gümrük ve tarife kanunlarının metinlerinde ve diğer taraftan Tarife Kanununa ekli İthalat Umumî Tarifesinde yer almış bulunmaktadır.

A — Gümrük Kanunlarında Yer Alan Muafiyetler :

Gerek Gümrük ve gerekse Tarife Kanunlarında, konu bakımından hangi eşyaya ve mükellef yönünden kimlere muafiyet uygulanacağı belirtilmiştir. Yukarıda da işaret olunduğu üzere eski Gümrük ve Tarife Kanunlarında objektif ve sübjektif yönden her hangi bir ayırım yapılmamış ve vergi muafiyetleri ile vergi istisnaları bir arada mütalâa edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu devrinden intikal eden 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanunu, 17 Mayıs 1334 günlü Takvimi Vekayı'de neşredilmiş ve uzun yıllar yürürlükte kalarak uygulanmıştır.

Bu kanun, çeşitli kanunlarla bazı değişikliklere uğramışsa da uygulaması, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun kabulüne yani 1949 yılına kadar otuz yıldan fazla bir süre devam etmiştir.

Cumhuriyet devrinin ilk Gümrük Kanunu olan 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Kanunun uygulaması ise 1 Şubat 1973 gününe kadar devam etmiş ve bu tarihte 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun uygulamasına geçilmiştir.

Burada, 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanununun bazı maddelerinin halen yürürlükte bulunduğu temas etmek lazımdır. Zira, gerek 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü ve gerekse 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanunlarına 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanununun bazı maddelerinin yürürlükten kaldırılmadığına dair hükümler konulmuştur.

1) 11 Nisan 1334 Günlü Gümrük Kanunu :

Bu kanun, 105, 222, 414, 705, 905, 906, 1549, 1560, 1723, 1918, 1940, 2372, 2533, 2646, 3567 ve 3944 sayılı kanunlarla çeşitli tarih-

lerde değişiklik görmüştür. Ancak, bunlardan en önemli değişiklikler getiren ve yeni hükümler koyan kanun, 905 sayılı 7 Haziran 1926 günlü kanundur.

Gerek, 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanununda ve gerekse 905 sayılı 7 Haziran 1926 günlü kanunda, muafiyet uygulanacak eşya veya şahıslarla ilgili her hangi bir hükme rastlanmamaktadır.

Ancak, 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanununun 906 sayılı kanunla değişik 6 ıncı Maddesinde, «Gümrük hattından bilimrar Türkiye'ye İthal olunan eşyadan Tarife Kanununa tevfikana gümrük resmi istifa olunur. Yalnız kanunen resimden muaf olanlar bundan müstesnadır.» denilmekle iktifa olunmuş ve 12 inci Maddesine 1940 sayılı Kanunla eklenen (B) fıkrasında da, «Muafiyet tabikatından mütevellit hatalar dolayısıyla alınmamış bulunan gümrük resimleri»ne temas edilmiştir.

Görülüyorki, 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanunu, muafiyetler hususunda Tarife Kanununa atıfta bulunmuş ve yukarıda zikredilen kanun maddeleri dışında her hangi bir hüküm koymamıştır.

2) 5383 Sayılı 2 Mayıs 1949 Günlü Gümrük Kanunu :

Otuz yıldan fazla bir süre yürürlükte kalan 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanunu, 1949 yılında yerini 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununa terketmiştir. Bu kanunda, muafiyetlerin, genel, diplomasi ve zat ile ev eşyası muafıllıkları gibi kesin ve geçici kabul ve geçici çıkış gibi muafıllıkların ise geçici muafıllıklar olarak zikredildiği ve turistik mahiyetteki muafıllıklara da genel muafiyetler arasında yer verildiği görülmektedir.

a) **Genel Muafıllıklar** : 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 17 inci Maddesinde yer alan bu nevi muafiyetleri, mükellefiyet konusu ve önemlerine göre bir sıralamaya tâbi tutmak mümkündür.

aa) Millî Savunma ihtiyacı için Hükümet tarafından doğrudan doğruya veya sipariş üzerine getirilen silâhlar ve parçaları ile her nevi harp mühimmatı ve ganimeti.

bb) Harp tutsakları adına, karşılıklı olmak kaydıyla bağış yoluyla gönderilen yiyecek, giyecek ve tütün ile sigara dahil olmak üzere içecek eşya.

cc) Devlet müze ve kitaplıkları için teşhir edilecek veya okunacak eserler.

dd) Devlet, Belediye ve Özel İdarelerin hayvan ve bitki bahçeleri için gelen hayvan ve bitkiler.

ee) Kamu faydasına yararlı derneklere ve kamunun faydasına parasız tahsis edilmiş millî tesislere, konularına uygun olmak kaydıyla bağış olarak gönderilen eşya.

ff) Kara sınırından beş kilometreye kadar derinlikte bulunan köy ve kasaba halkının Gümrük Kapısından geçirdiği kedisinin veya ailesinin kullanmasına mahsus olup giriş gümrük vergisi beşyüz kuruşu geçmiyen mallar.

gg) Millî deniz ve hava gemilerinin, yabancı liman ve alanlarda yalnız kendi ihtiyaçları için aldıkları donatım eşyası.

hh) Yabancı deniz ve hava gemilerinin, gemiden çıkarılmamak ve karşılıklı olmak kaydıyla, getirdikleri veya Türk limanlarında gümrüklenmemiş olarak aldıkları yakıt ve yağlar ile gemi adamları ve yolcuların yiyecek, içecek ve donatımlarıyla ilgili eşya.

ii) Büyük kabotaj yapan Türk gemi ve uçaklarının, küçük kabotaj esnasında gümrüklenmiş olanları kullanmak şartıyla, yakıt ve yağları ile donatım eşyası.

kk) Yemekli vagonların Türkiye sınırından geçtikten sonra harzırlayacakları ilk kahvaltı ve yemek için kullanacakları yiyecek ve tekel maddeleri hariç olmak üzere içecekleri ile yakıtlar.

b) **Diplomatik Muafliklar** : 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 18 inci Maddesinde kayıtlı bulunan ve aşağıda sırasıyle zikredilen eşya da, karşılıklı olmak şartıyla, gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.

aa) Yabancı Devlet Başkanları ve aileleri ile refakatlerine memur edilenlerin birlikte getirdikleri ve Türkiye'deki ikametleri esnasında getirtecekleri eşya.

bb) Türkiye'de görevli yabancı devlet elçi ve ailelerini kendilerine ve elçiliğe mahsus olarak birlikte getirdikleri veya sonradan getirtecekleri eşya ile elçilik inşaatına ait malzeme.

cc) Diploması memurlarının ve resmî bir ziyaret ve vazife için Türkiye'ye gelen delege ve askerî hey'etlerin getirecekleri eşya.

dd) Türkiye'deki yabancı konsoloshanelere mahsus bayrak, arma, basılmış defter, başlıklı kağıt, alındı, pasaport, şahadetname, pul, resmi mühür, damga ve benzeri eşya.

ee) Meslekten olan Başkonsolos, Konsolos ve Konsolos Yardımcıları ile konsolosluk memurlarının memuriyetlerine ilk defa gelişlerinde beraberlerinde veya bu gelişlerinden en çok iki ay önce gelen kullanılmış ve kullanılmamış zat eşyası ve kullanılmış ev eşyası ile gelişlerinden itibaren altı ay içinde gelen yalnız kullanılmış zat ve ev eşyası.

ff) Yabancı Devlet Başkanlarının, Elçilerin ve diplomasi memurlarının binek ve hizmet otomobilleri ile Başkonsolos, Konsolos ve Konsolos Yardımcılarının (ee) fıkrasında zikredilen süreler içinde getirecekleri birer binek otomobili.¹

c) **Zat ve Ev Eşyası Muaflığı** : 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 19 uncu maddesi, zat ve ev eşyası muaflığından faydalanacak şahıs ve eşyayı kapsamaktadır. Ancak, aşağıda görüleceği üzere para, tahvil, defter ve nümunelik eşya gibi zat ve ev eşyası dışında mütalaa edilmesi gereken bazı eşyaya da bu maddede yer vermiştir.

aa) Türkiye Cumhurbaşkanı'nın zat ve ikametgâhı için gelen eşya.

bb) Yolcuların beraberlerinde getirdikleri, şahıslarına ait kullanılmış ve kullanılmamış zat eşyası ile taşıt görevlilerinin yalnız kullanılmış zat eşyası.

cc) Bunun gibi yolcuların gelişlerinden itibaren en çok iki ay önce veya altı ay sonra getirilen ve kullanılmış olan zat eşyası.

dd) Yolcuların beraberlerinde getirdiği gümrük vergisi tutarı yirmibeş lirayı geçmiyen hediyelik eşya.

ee) Türkiye'de yerleşmek üzere gelen yabancıların, yabancı ülkelerdeki görevlerinden dönen Türkiye memurlarının, yabancı

(1) Türkiye'ye, muaf olarak sokulan otomobiller, muaflık hakkı olmayan kimse ve yerlere satıldığı veya devredildiği takdirde, bu satış ve devir, giriş tarihinden itibaren ikinci yıl içinde yapılmış ise gümrük vergisinin yüzde ellisi ve üçüncü yıl içinde yapılmış ise yüzde yetmişbeşi indirilir. Ancak, esaslı surette hasar görmüş olan binek otomobilleriyle üç yıl geçtikten sonra satılan veya devredilenlerden gümrük vergisi aranmaz.

memleketlerdeki öğrenimlerinden dönen Türk öğrencilerinin ve ticaret ve sair maksatlarla yabancı ülkelerde yerleşip iki yıl ikametten sonra dönen Türklerin, göç suretiyle beraberlerinde veya kendilerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra gelen kullanılmış ev eşyası.

ff) Ülkemizde oturan bir Türkle evlenerek yabancı ülkedeki aslı ikametgâhını bırakarak Türkiye'ye gelen gelinlerin beraberlerinde veya gelişlerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra gelen cihaz eşyası.

gg) Yabancı ülkelerdeki Türklerin ölümü ile Türkiye'de oturan veya Türkiye'ye dönen kanunî mirasçılarına intikal eden zat ve ev eşyası.

ff) Şahsi madalya ve nişanlar ile yabancı ülkelerdeki sergi ve yarışma kurullarınca verilmiş ödül, hatıra ve Türkiye'de yapılan yarışmalarda ödül olarak verilmek üzere bağış yoluyla gönderilen eşya.

ii) Mezarlık ve millî abidelere konmak üzere getirilen veya gönderilen çelenk ve bu mahiyetteki her nevi eşya.

kk) İçinde ölü veya ölünün kül veya kemikleri bulunan tabut, vazvo ve sair kaplar ve bunlarla birlikte getirilen veya daha önce veya sonra gönderilen çiçek, çelenk ve benzeri eşya.

ll) Her türlü Türk parası, banknot, esham, tahvilât, girişi yasak olmıyan yabancı devletlere ait para, esham, tahvil, kupon, çek ve poliçe.

mm) Resmî veya özel daire, müessese ve şahıslara ait işlem görmüş defter, evrak ve belgeler ile Türk Elçilik ve Konsolosluklarından geri getirilen her türlü eşya.

nn) Gümrükçe ticarî mahiyette olmadığı tahakkuk eden nümunelik eşya ve modeller.

d) **Turistik Muaflıklar** : 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 17 inci Maddesinde, turizmi teşvik bakımından konulan bazı muaflıklara da yer verilmiştir.

aa) Turizm belgesi almış bulunan teşebbüsler tarafından getirilen ve mezkûr maddeye 6088 sayılı kanunla ilâve edilen fıkrada belirtilen her nevi alet, edevat ve malzemedden Bakanlar Kurulunca kabul edilecek eşya.

bb) Turizmi teşvik maksadiyle kurulmuş resmî teşekküller ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu için getirilip parasız dağıtılacak olan otel ve propoganda ilânları, duvar takvimleri, otomobil piâkaları, yol işaretleri, rozetler, mükâfat kupaları ve şiltleri.

cc) Yabancı turizm teşekkülleri tarafından parasız dağıtılmak üzere Türkiye turizm kuruluşları ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumuna gönderilen eşyadan, karşılıklı olmak şartıyla, yabancı turizm propagandasına mahsus afiş, broşür, rehber ve takvimler.

3) 1615 Sayılı 19 Temmuz 1972 Günlü Gümrük Kanunu :

Halen uygulanmakta olan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanunundaki muafiyet tasnifi, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanunundan farklı bir durum arz etmektedir. Bu kanunla muafiyet konusunda daha değişik hükümler getirilmiş ve bir de eski Gümrük Kanununda muafiyetler arasında yer alan bazı eşya istisnalar başlığı altında toplanmıştır.

a) **Genel Muafıklar :** 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 8 inci Maddesine göre bunların nelerden ibaret olduğu aşağıda sırasıyla zikredilmiştir.

aa) Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ihtiyaçları için getirilen her nevi silâhlar, deniz ve hava harp gemileri, binek otomobilleri hariç olmak üzere her türlü kara taşıtları, nükleer cihazlar, eğitim malzemesi, akaryakıtlar, donatım eşyası, her çeşit harp ganimeti ve benzeri araçlar ile silâhlar.

bb) Harp esirleri ve harp zamanlarında enterne edilen askerî ve sivil şahıslar adına, karşılıklı olmak şartıyla, bağış yoluyla gönderilen yiyecek, içecek (tütün ve sigara dahil) ve giyecek eşyası.

cc) Hazineye yardım maksadiyle ve bağış yoluyla doğrudan doğruya veya gerçek ve tüzel kişiler aracılığıyla gönderilen her türlü eşya ve kıymetler.

dd) Genel, katma ve özel bütçeli dairelerin müze ve kitaplıkları için teşhir edilmek veya okunmak üzere gelen her türlü eşya, kitap ve eserler.

ee) Bu daireler ile okulların hayvan ve bitki bahçeleri, nümune ve üretme fidanlıkları ve göl ve havuzlar için gelen her türlü bitki, hayvan, tohum ve yumurta.

ff) Sosyal, kültürel, hayrî ve sıhî maksatlarla yabancı ülkelerde kurulmuş dernek, tesis ve teşekküller tarafından Türkiye'deki aynı amaçlı kuruluşlara; ve gerçek ve tüzel kişiler tarafından Türkiye'deki kamu faydasına yararlı derneklere ve kamunun faydasına parasız tahsis edilmiş millî tesislere, resmî teşekküllere, belediye ve köy tüzel kişiliklerine bağış yoluyla gönderilen, verilen para ile alınıp getirilen ve konularına uygun olduğu anlaşılan eşya.

gg) Kara sınırındaki beş kilometreye kadar derinlikte bulunan köy ve kasaba halkının Gümrük Kapılarından geçireceği kendisinin veya ailesinin kullanmasına mahsus ve değeri Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek mallar.²

hh) Millî deniz ve hava gemilerinin, yabancı liman ve alanlarda yalnız kendi ihtiyaçları için aldıkları donatım eşyası ve işletme malzemesi.

ii) Yabancı deniz ve hava gemilerinin, gemilerden çıkarılmamak ve karşılıklı olmak şartıyla, kendilerine mahsus olarak getirdikleri veya Türkiye'de gümrüklenmemiş malardan aldıkları yakıt, yağlayıcı madde ve işletme malzemesi ile gemi adamları ve yolcuların yiyecek, içecek ve donatım eşyası.

kk) Büyük kabotaj yani yabancı ülkelere sefer yapan Türk gemi ve uçaklarının, küçük kabotaj esnasında vergilerini ödemek şartıyla, yakıt, yağlayıcı maddeler ve donatım eşyası.

ll) İktisadî bir faaliyetin reklamı maksadıyla getirilip parasız dağıtılacak olan ilân, katalog, broşür, takvim ve emsali maddeler.

mm) Neol, yılbaşı, şeker ve kurban bayramları dolayısıyla harçten gönderilecek ve süresi ile değerleri Bakanlar Kurulunca tesbit olunacak hediyelik eşya.³

(2) Sınır halkının getireceği eşyanın rayiç değeri, Bakanlar Kurulunun 7/5587 sayılı 24/12/1972 günlü kararıyla yüz Türk Lirası olarak kabul edilmiştir.

(3) Noel ve yılbaşı ile Şeker ve Kurban Bayramlarından en çok bir ay önce ve bitiş tarihlerinden en geç onbeş gün sonra gerçek ve tüzel kişilere gönderilecek hediyelik eşyanın Fob değeri, Bakanlar Kurulunun 7/5539 sayılı 23/12/1972 günlü kararıyla ikiyüz Türk Lirası olarak tesbit edilmiştir.

nn) Türkiye’de yapılacak kongre, spor ve gösteriler için getirilen plâket, bayrak, filcma, rozet, kupa, broşür ve benzeri malzeme.

oo) Aile fotoğraf filmleri ve resimleri, basınla ilgili aktüel filim ve resimler, fonoport maddeler, plâk, tel ve bantlarla müret-tep sesli ve yazılı mevkut neşriyat.

pp) Türkiye’de yapılan millî ve milletlerarası her türlü yarış-malarda mükâfat olarak verilmek üzere bağış yoluyla gönderilen eşya.

rr) Şahsî tedavide kullanılacak miktar ve mahiyette ilâçlar

ss) Yabancı eşyanın teşhir olunduğu fuar ve sergilerin inşa ve dekorasyonunda kullanılmak üzere getirilen eşya.

şş) Malûller tarafından kullanılmak üzere hususi surette ya-pılmış cian ve hareket ettirici tertibatı bulunan motorlu veya mo-torsuz koltuklar; dişler hariç olmak üzere protez uzuvlar; ve sa-katların san’atlarının icrası için bizzat kendilerinin ithal ederek kullanacakları makineler.

tt) Anadolu Ajansının ihtiyacı için getirilecek işletme malze-mesi, her çeşit haberleşme ve yayın araçları, teleks, teyp ve fotoğ-raf makineleri ile benzeri eşya.

b) **Diplomatik Muaflıklar** : 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 9 uncu maddesi, diplomatik mahiyetteki muaf-lıkları kapsamaktadır.

aa) Yabancı devletlerin başkan ve aile efradı ile refakatlerine memur olanların getirdikleri veya Türkiye’deki ikametleri sıra-sında getirecekleri eşya ve taşıtlar.

bb) Resmî bir ziyaret veya görev için Türkiye’ye gelen dele-geler ile sivil veya askerî hey’etlerin, bu görevin yapılması mak-sadiyle beraberlerinde getirecekleri veya görevin devamı sırasında ge-tirtecekleri taşıt ve eşya.

cc) Türkiye’deki, yabancı diplomatik temsilciliklerin ve ya-bancı devletlerin Türkiye’deki konsolosluklarının, görevin yapılma-sıyla ilgili basılmış ve basılmamış evrak, her türlü eşya, taşıt ve inşaat malzemesi.

dd) Yabancı devletlerin Türkiye’deki diplomatik temsilcilik-lerinde, konsolosluklarında ve milletlerarası resmî kuruluşlarda

görevli misyon şefi, meslekten konsolos ve diplomasi memurlarının gerek kendi ve gerekse ailesi efradının istihlâk ve kullanmaları için birlikte getirdikleri veya sonradan getirecekleri her türlü eşya ve binek otomobilleri.

ee) Türkiye'deki yabancı devlet temsilcilikleri ile konsolosluklarında görevli idarî ve teknik personelin, görevlerine ilk gelişlerinde beraberlerinde getirdikleri veya bu gelişlerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra getirecekleri zat ve ev eşyası.

c) **Zat ve Ev Eşyası Muaflığı** : 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 10 uncu maddesi, zat ve ev eşyasıyla ilgili muaflıkları içine almaktadır.

aa) Türkiye Cumhurbaşkanının zat ve ikametgâhı için gelen eşya.

bb) Yolcuların şahıslarına ait olup beraberlerinde getirdiği zat eşyası ile taşıt görevlilerinin yalnız giyim eşyası.

cc) Gelişlerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra olmak kaydıyla yolcuların kullanılmış zat eşyası.

dd) Yolcuların ve taşıt hizmetlilerinin beraberlerinde getirmiş olup seyahat sürelerine göre kıymetleri Bakanlar Kurulu Kararıyla tesbit edilecek hediye eşya.⁴

ee) Şahsî madalya ve nişanlar ile yabancı ülkelerdeki bilim, sergi ve yarışma heyetlerine verilen mükâfat.

ff) Türkiye'ye yerleşmek üzere göç suretiyle gelen yabancıların beraberlerinde veya kendilerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra gelen kullanılmış ev eşyası.

gg) İkametgâhı Türkiye'de olan bir Türkle evlenerek veya evlenmek üzere yabancı ülkedeki ikametgâhını terkederek Türkiye'ye gelen veyahut her hangi bir sebeple Türkiye'ye gelip de bir sene içinde ikametgâhı Türkiye'de olan bir Türkle evlenen Türk veya yabancı uyruklu gelinin beraberinde veya evlenme akdinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra getirilen cihaz eşyası.

(4) Transit yolcular hariç olmak üzere Türkiye'ye gelen yolcuların her girişlerinde; ve taşıt sürücüleri ile hizmetlilerinin, tesbit edilecek esas ve usullere uymak şartıyla, altı ayda bir defa getirecekleri hediye eşyanın Fob değeri, Bakanlar Kurulunun 7/5569 sayılı 23/12/1972 günlü kararıyla Bin Türk Lirası olarak tesbit edilmiştir.

hh) Yabancı ülkelerdeki sürekli görevlerinden dönen Türk uyruklu memurların ve çeşitli amaçlarla hariçte yerleşip iki yıl ikametten sonra dönen Türklerin, beraberlerinde getirdikleri veya kendilerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra gelen kullanılmış ev eşyası ile hareketlerinden en az altı ay evvel satın alındığı tevsih edilen yeni ev eşyası.

ii) Sürekli görevle yabancı ülkede bulunmakta iken sürekli bir görevle başka bir yabancı ülkeye nakledilen memurların yeni tayin edildikleri memleketin özelliği veya uzaklığı sebebiyle beraberlerinde götürmeleri külfetli ve masraflı bulunduğundan ülkemize getirmelerine veya göndermelerine zaruret hasil olan zat ve ev eşyası.

kk) Yabancı ülkelerdeki Türklerin ölümü ile Türkiye'de oturan veya Türkiye'ye dönen kanunî mirasçılarına intikal eden zat ve ev eşyası.

d) **Turistik Muafıklar :** 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 12 inci Maddesinde, taşıtlar için tanınan geçici muafıklar yanında turistik mahiyette bazı kesin muafiyetlere de yer verilmiştir.

aa) Turizmi teşvik maksadiyle kurulmuş teşekküller ve Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu için getirilecek ve parasız dağıtılacak olan turizmle ilgili tesislere ait propaganda afiş ve broşürleri ile takvimleri, otomobil plâkları, yol işaretleri, rozetler ve mü-kâfat kupaları.

bb) Yabancı turizm teşekkülleri tarafından parasız dağıtılmak üzere turizm teşekkülleri ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumuna gönderilen yabancı turizm propaganda afişleri, broşürler, rehber ve takvimler.

e) **İstisnalar :** İstisna, vergi kanunlarımıza sonradan girmiş bir hükümdür. Bundan evvelki Gümrük Kanunlarında, vergi dışında bırakılan eşya ve mükelleflerin, istisna ve muafiyet gibi bir ayırıma tâbi tutulmadığı görülmektedir.

Halen uygulanmakta bulunan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 7 inci Maddesi, istisnalarla ilgili hükümleri ihtiva etmektedir.

aa) Gümrük Tarife Cetvelindeki pozisyonlarda, vergiye tâbi tutulmadıkları gösterilmiş bulunan eşya.

bb) Milletlerarası andlaşmalarla vergiye tâbi olmadıkları kabul edilen eşya.

cc) Her türlü Türk parası, banknot, esham ve tahvilât ve bunların kuponları

dd) Türkiye'ye sokulması yasak olmayan yabancı devlet paraları, esham ve tahvilleri, bunların kuponları, çek ve poliçeler.

ee) Tesbit olunacak esaslar dairesinde, ticarî mahiyeti bulunmadığı kabul edilen nümunelik eşya ve modeller.

ff) Mezarlıklara, millî abidelere konulmak üzere getirilen veya gönderilen çelenk, bayrak ve bu mahiyetteki eşya ile bunların teferrüatı.

gg) İçinde ölü veya ölünün kül veya kemikleri bulunan tabut, vazo ve sair kablar ile bunlarla birlikte getirilen veya önceden veya sonradan gönderilen çiçek, çelenk ve bu mahiyetteki eşya.

hh) Resmi daire ve müesseseler ile özel müessese ve şahıslara ait işlem görmüş her türlü defter, evrak ve belgelerle, kullanılmamış her türlü taşıt biletleri ve milletlerarası mahiyette muayyen hizmetler karşılığı kullanılacak kuponlar.

B — Tarife Kanunu ve Cetvellerinde Yer Alan Muafiyetler :

Gümrük muafiyetlerine, bir taraftan Gümrük Tarifesi Kanunlarında ve diğer taraftan bu kanunlara ekli Tarife Cetvellerinde de yer verilmiştir. Bu muafiyetler, Tarife Kanunlarında muafiyetle ilgili maddelerde zikredildiği gibi Tarife Kanunlarına ekli olup eşya cinsleriyle vergi hadlerini gösteren cetvellerde ise bazı eşyanın vergiden muaf olduğu gösterilmiştir.

Tarife Cetvellerinde, ilgili eşyanın hizasına «Muaf» kelimesinin konulmasıyla ifade edilen muafiyetler, yukarıda da işaret olunduğu üzere «İstisna» mahiyetindedir. Nitekim, 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun istisnalarla ilgili 7 inci maddesinin 1. fıkrasında bunlar «Gümrük Tarife Cetvellerindeki pozisyonlarında vergiye tâbi tutulmadıkları gösterilmiş olan eşya» olarak zikredilmiş bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Gümrük ve Tarife Kanunları, eskiden birbirinden ayrı olarak tedvin edilmişti. Bilâhare, Tarife Kanunundaki hükümler, Gümrük Kanununa aktarılmış ve böylece gümrükle ilgili

hükümler birleştirilerek tek metin haline getirilmiştir. Buna bir de, «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» adı altında eşya cinsleri ile vergi hadlerini gösteren cetvel eklenmiştir.

Bunlardan, «Gümrüklerce Sıkleti Eşya Üzerinden Resim Ahzı Hakkında Kanun ve Merbutu Tarifei Umumiye» adındaki 10 Mart 1332 günlü Kanun, bazı değişikliklerle 1929 yılına kadar onüç yıl uygulanmıştır.

Cumhuriyet devrinin ilk Tarife Kanunu, 1929 yılından itibaren uygulanan 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlük «Gümrük Tarife Kanunu ve İthalât Umumî Tarifesi» kanunudur.

Bu kanun, çeşitli tarihlerde bir takım değişikliklere uğramakla beraber çeyrek asır yürürlükte kalmış ve Gümrük İşbirliği Konseyine katılmamızı müteakip imzalanan «Nomanklatür Sözleşmesi» ve «Kıymet Sözleşmesi» ile 1954 yılında advalorem esaslı yeni bir Tarife Cetvelinin uygulanmasına geçilmiştir.

Halen, 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü Kanunla kabul edilen ve Brüksel Nomanklâtürüne uygun bir şekilde hazırlanmış bulunan «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» uygulanmaktadır.

1) 10 Mart 1332 Günlü Tarife Kanunu :

Gümrüklerce, eşyanın ağırlığı üzerinden vergi alınmasına dair 10 Mart 1332 günlü Tarife Kanununa ekli cetvelin üç yıl için uygulanacağı işbu kanunun 24 üncü Maddesinde sarahaten zikredildiği halde gerek kanun ve gerekse buna ekli İthalât Umumi Tarifesi, yukarıda işaret olunduğu üzere onüç yıl yürürlükte kalmıştır.

Bu kanun, gümrük politikamız için kıymet esasından ağırlık esasına dönülmesi bakımından büyük bir aşama olmuştur. Zira, yabancı devletlerin o devirde Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki ekonomik baskıları ve kapitülasyonlar yüzünden objektif esaslı spesifik tarifeye dönülmesi kolay olmamış ve bu tarihe kadar kıymet takdirindeki sübjektif durumun ithalâtçıya daha elverişli olması dolayısıyla advalorem bir tarife uygulanmıştır.

Nitekim, 10 Mart 1332 günlü Kanununun 1 nci maddesinde, ithalât tarifesinde yer almayan eşyanın rayici üzerinden yüzde yirmi nisbetinde gümrük resmi alınacağı belirtilmiştir.

a) **Genel Muafliklar :** Bunların, 10 Mart 1332 günlü Kanununun 3, 4 ve 5 inci maddelerinde, her hangi bir tasnife tâbi tutulmadan

diğer muaflıklarla karışık bir şekilde, zikredilmiş bulunduğu görülmektedir.

a) Hükûmet tarafından doğrudan doğruya getirilen barut, silâh ve harp mühimmatı ile şahıslar tarafından kullanılması yasaklanmış kara ve deniz harp teçhizatı.

bb) Sanayiî teşviki maksadıyla hususî kanunlarla vergiden muaf olarak ithal edilecek makine, âlet ve edevat ile gayri mamul veya yarı mamul maddeler.

cc) Hükûmet ile şirketler arasında akdolanun bayındırlık işleriyle ilgili imtiyaz anlaşmalarına müsteniden getirilen eşya.

dd) Tarımla ilgili olarak özel kanunlarla ithalât resminden istisna kılınmış makine, alet ve edevat.

ee) Hayvanların ıslah ve teksiri için kanunlarla gümrük resminden istisna olunan hayvanat.

ff) Resmî müzeler için ithal edilen güzel ve eski eserler ile etnoğrafyaya ait maddeler.

gg) Hilâl, Salibi Ahmer, Donanma Cemiyeti ve Müdafai Milliye Cemiyetleri namına gelen eşya.

hh) Sınır halkı tarafından kara sınırından geçirilen, zâti istimâllerine mahsus olduğuna Gümrük İdaresince kanaat getirilen ve vergileri tutarı altın akçe bir kuruşu geçmeyen eşya.

ii) Gemilerde kullanılmak üzere getirilen ve gemi teçhizatından olduğuna Gümrükçe kanaat getirilen gemi âlet ve edevatı.

kk) Osmanlı sularında gemiden çıkarılmamak şartıyla gemi mürettebatının gemide yiyip içmesine mahsus kumanya.

ll) Sınır halkı tarafından şahsî istimâlleri için geçirilip kanunlar ve beynelmilel anlaşmalarla gümrük resminden istisna kılınmış eşya.

mm) Ticarî kıymeti olmadığına gümrükçe kanaat getirilen nümunelik eşya ve modeller.

b) **Diplomatik Muaflıklar** : Bu nevi muaflıklar, 10 Mart 1332 günlü Tarife Kanununun 5 inci maddesinde yalnız iki fıkra halinde yer almış bulunmaktadır.

aa) Hükûmet nezdinde mukim yabancı devletler elçilerinin beraberlerinde getirdiği eşya ile şahsî kullanmalarına mahsus olup

cins, nevi ve miktarı beyan edilmek şartıyla bilâhare getirecekleri eşya ve elçiliğe ait damgalı evrak, defter, levazım, kırtasiye ve bilimum eşya.

bb) Konsolosluklara mahsus damgalı evrak, defter, levazım ve kırtasiye ile meslekten yetişme jeneral konsolos, konsolos ve konsolos vekillerinin, muayene edilmek şartıyla, Osmanlı ülkelere ilk gelişlerinde veya gelişlerinden itibaren üç ay zarfında getirecekleri zatî eşya.

c) **Zat ve Ev Eşyası Muaflığı** : Bunların, 10 Mart 1332 günlü Tarife Kanununun 3 üncü maddesinde zikredilmiş bulunduğu müshahade edilmektedir.

aa) Yolcuların beraberinde gelen ve şahsî istimâllerine mahsus olduğuna gümrükçe kanaat getirilen kullanılmış ve kullanılmamış zatî eşya ile elli adet sigara ve yirmi adet sigar.

bb) Osmanlı ülkelerinde ikamet etmek üzere gelenler tarafından naklihaneye suretiyle ithal olunan kullanılmış ev eşyası ile yine kullanılmış alet ve edevat.

cc) İşçi ve makinistlerin san'atlarını icra için beraberlerinde getirecekleri kullanılmış alet, edevat ve teferrüatı.

dd) Osmanlı Devleti gümrükleri bölgesi dışında ölen Osmanlı uyruklu şahısların zatî eşyası.

ee) İçinde ölü bulunan tabutlar.

d) **Tarife Cetvelinde Kayıtlı Muaflıklar** : Evvelce de işaret olunduğu üzere bazı eşyanın gümrük vergisinden muaf olduğu Tarife Kanununa ekli İthalât Umumi Tarifelerinde gösterilmiştir.

Bunlar, muafiyetten daha ziyade istisna mahiyetindedir. Bu gibi muaflıkların nelerden ibaret bulunduğu 10 Mart 1332 günlü Tarife Kanununa ekli Umumî Tarifenin çeşitli numaralarında görülmektedir.

aa) Umumi Tarife Cetvelinin 22 inci numarasında kayıtlı bulunan kovaniyla birlikte arılar.

bb) Tarife Cetvelinin 202 inci numarasının üç pozisyonunda kayıtlı guvano (kuş gübresi) ile sair kimyevi ve tabii gübreler.

cc) Umumî Tarife Cetvelinin 254 üncü numarasında yer alan kitap, mecmua, matbu eserler, el yazıları, plânlar ve resimler; 255

inci numarasında kayıtlı okul kitapları; ve 257 inci numarasında yer verilen coğrafya ve talim terbiyeye müteallik haritalar, cetveler ve harita küreleri.

dd) Tarife Cetvelinin 489 uncu numarasında kayıtlı ham veya külçe halinde altın, plâtin ve gümüş; ve 496 inci numarasında yer alan Osmanlı ülkelerinde geçerli meskûkât.

ee) Umumi Tarife Cetvelinin 507 inci numarasında kayıtlı sapan, pülvarizatör ve her nevi ziraat makinaları ile aksamı.

ff) Tarife Cetvelinin 735 inci numarasının birinci pozisyonunda yer alan kinin ve emlahı.

gg) Umumî Tarife Cetvelinin 764 üncü numarasında kayıtlı tabiat tarihine müeallik eşya.

2) 1499 Sayılı 1 Haziran 1929 Günlü Tarife Kanunu :

Cumhuriyet devrinin ilk Gümrük Kanunu, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü kanun olduğu gibi ilk Tarife Kanunu da 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü «Gümrük Tarifesi Kanunu ve İthalât Umumî Tarifesi» dir.

Bu tarife de, bundan evvelki Tarife Kanunu gibi ağırlık esasına müstenittir. Ancak tarifede yer almıyan eşyadan, yeni bir kanunla tarifeye ithaline kadar, rayiç kıymetleri üzerinden yüzde kırk resme tâbi tutulacağı zikredilmiş ve eski tarifedeki yüzde yirmi nisbetindeki had bir misli artırılmıştır.

Evvelce de işaret olunduğu üzere bu kanun, 1954 yılına kadar uygulanmış ve yerini 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanunla kabul edilen kıymet esasına müstenik «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» ne bırakmıştır.

Bugünkü Gümrük Kanununda olduğu gibi muafiyetler, her hangi bir tasnife tâbi tutulmamış ve istisna hükümleri dahil olmak üzere çeşitli muaflıklar kanunun mühtelif maddelerinde yer almıştır. Hatta geçici kabul veya muaflıklar ile geçici çıkış rejimiyle ilgili hükümlerin de bu maddeler arasında yer almış bulunduğu müşahade edilmektedir.

Bu bakımdan, konunun daha iyi bir şekilde açıklanmasını temin için kanundaki muaflıklar bir tasnife tâbi tutulmuş ve geçici kabul ile geçici çıkış rejimlerine ait muaflıklara geçici muafiyetler arasında yer verilmesi uygun görülmüştür.

a) **Genel Muaflıklar** : Bunlar, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanunununun 4,5 ve 6 ıncı maddelerinde, diplomasi ve zat ve eşyası muafiyetleri arasında karışık olarak zikradılmıştır.

aa) Hükûmet tarafından doğrudan doğruya getirilen barut, silâh ve harp mühimmatı ile kara, deniz ve hava harp teçhizatına müteallik olup eşhas tarafından kullanılması yasak olan harp araçları.

bb) Ziraat ve teşviki sanayi için kanunlar ile ithalât resminden istisna kılınan her nevi maddeler.

cc) Hayvanların ıslah ve teksiri için kanunlar ile gümrük resminden istisna edilmiş hayvanat.

dd) İmtiyazlar Kanununa tevfikân Hükûmet ile şirketler arasında akdolunan bayındırlık işleri imtiyaz sözleşmelerinde ithalât resminden muaf tutulan eşya.

ee) Resmî müzeler için ithal edilen güzel ve eski eserler ile etnografyaya müteallik maddeler.

ff) Münhasıran nakledildikleri gemilerde bulundurulacak olan ve gemi teçhizatı aksamından olduğu anlaşılan gemi alât ve edevatı.

gg) Türkiye sularında gemiden çıkarılmamak kaydıyla yabancı gemilerdeki mürettebata ait kumanya.

hh) Sınır üzerindeki köyler ve kasabalar halkı tarafından kara sınırlarından geçirilip ithal edenin kendi istimaline mahsus olan ve vergi tutarı yirmibeş kuruşu geçmiyen eşya

ii) Gümrükçe, ticarî mahiyette olmadığı tahakkuk eden nümunelik eşya ve modeller.

kk) Hükûmetin tayin edeceği sürece, neosalvarsan, iyodür dö potasyum, saf biyodür dö merkür, saf protoiyodür dö merkür, saf salisilat dö merkür, saf siyannür dö merkür, radyum ve rontgen cihazı.

ll) Sınırdaki köy ve kasaba halkı tarafından geçirilip kanunlar ve beynelmilel muahade, mukavele ve itilaflara müsteniden gümrük resminden istisna kılınmış eşya .

b) **Diplomatik Muaflıklar** : Bu nevi muaflıklar, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununun 6 ıncı maddesinde yer almış bulunmaktadır.

aa) Türkiye Cumhuriyeti nezdinde mukim yabancı devlet el-

çilerinin ve karşılıklı olmak şartıyla tensip edilecek diplomasi memurları ile siyasi murahhasların beraberlerinde getirdikleri eşya ile kendi kullanmalarına mahsus olmak ve cins, nevi ve miktarı beyan edilmek kaydıyla sonradan getirecekleri eşya, elçiliğe mahsus damgalı evrak, resmî kırtasiye levazımı ve defterler ile sefarethane de kullanılan umum eşya.

bb) Konsolosluklara mahsus bayrak, arma, damgalı evrak, defter, resmî levazım ve kırtasiye ile konsoloslukları idare eden meslekten yetişme jeneral konsolos, konsolos ve konsolos vekillerinin, muayene edilmek şartıyla, Türkiye'ye gelişlerinde beraberlerinde getirecekleri veya gelişlerinden iki ay evvel gelen kullanılmış ve kullanılmamış zati eşya ile kullanılmış ev eşyası ve gelişlerinden itibaren altı ay içinde yola çıkaracakları kullanılmış zat ve ev eşyası.

c) Zat ve Ev Eşyası Muaflığı : Bunların, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununun 4 ve 5 inci maddelerinde zikredilmiş bulunduğu görülmektedir.

aa) Cumhurbaşkanının zat ve ikametgâhı için getirilen eşya.

bb) Yolcuların beraberlerinde getirdikleri kullanılmış ve kullanılmamış zati eşya (elli adet sigara, yirmi adet sigar, elli gram tütün ile elli yaprak sigara kâğıdı, iki kutu kibrit, yolculuk sırasında kullanmağa mahsus tekele tâbi eşyadan birer kilo kapları açılmış şeker ve şekerli maddeler ile tuvalet suları ve ispirotolu maddeler ve başka cinslerde üç şişe itriyat dahil) ve yolcuların gelişinden iki ay evvel veya altı ay sonra getirilen kullanılmış zati eşya.

cc) Türkiye'de yerleşmek üzere gelen yabancıların, yabancı ülkelerdeki daimi görevlerinden veya tahsillerinden dönen Türk memurlarıyla Türk öğrencilerinin, ticaret ve sair maksatla yabancı ülkelerde yerleşip iki yıl ikamet ettikten sonra dönen Türklerin, nakihane suretiyle beraberlerinde veya kendilerinden iki ay evvel veya üç ay sonra gelen kullanılmış ev eşyası.

dd) Fen ve san'at erbabı ile işçilerin san'atlarını icra için beraberlerinde getirecekleri kullanılmış alet, edevat ve teferrüatı.

ee) Türkiye dışında ölen Türk uyruklu şahısların zat ve ev eşyası.

ff) İçinde ölü bulunan tabutlar.

d) Turistik Muafliklar : Bu nevi muafliklar, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununa ek 2366 sayılı 1 Ocak 1934 günlü kanunda yer almış bulunmaktadır. Denilebilirki ülkemizde, turist taşıtlarına tanınan geçici muafliklar hariç, turistik mahiyetteki ilk kesin muafiyet 1934 yılında bu kanunla tanınmıştır.

aa) Turizmi teşvik maksadiyle Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü için hariçte yaptırılarak getirilip parasız dağıtılacak artistik propaganda ilânları, risâleler, duvar takvimleri, otomobil ve otel plâka ve matbu bayrakları, gündüz ve geceye mahsus yol işaretleri, rozetler ve mükâfat kupa ve şiltleri.

bb) Resmî ve yarı resmî yabancı turizm teşekkülleri tarafından, karşılıklı olmak şartıyla, ticarî maksat gözetilmemek ve parasız dağıtılmak üzere Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü namına gönderilecek yabancı turizm propaganda afişleri ve risale, resimli kitap, rehber ve takvimler.

e) **Tarife Cetvelinde Kayıtlı Muafliklar :** Bazı eşyanın, gümrük resminden muaf olduğu Tarife Kanununa ekli İthalât Umumî Tarifesinde belirtilmiştir. Muafiyetten daha ziyade istisna mahiyetinde olan bu nevi muafliklar, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununa ekli İthalât Umumî Tarifesinin muhtelif numara ve pozisyonlarında yer almış bulunmaktadır.

aa) İthalât Umumî Tarifesinin, 71 inci tarife numarasının (a), (b) ve (c) pozisyonlarında kayıtlı kuş gübresi (guvano) ile sair tabii ve kimyevî gübreler.

bb) Umumî Tarife Cetvelinin, 301 ve 629 uncu numaralarında yer alan sair maddeler ile mürettep veya gayri mürettep kol, bacak ve saire, gibi ağaçtan sunî uzuvlar; ve ağaçtan gayri maddelerden mamul sun'î aza ve aksamı.

cc) İthalât Umumî Tarifesinin 3,48, 349, 350 ve 351 inci tarife numaralarında kayıtlı yabancı dille yazılmış ciltli veya ciltsiz kitap ve gayri mevkut mecmualar; hangi dilde olursa olsun okul kitapları, gazeteler, mevkut mecmualar, kataloglar ve fii carî cetvelleri; sair mevadla mürettep veya gayri mürettep her nevi harita, atlas, coğrafya ve kozmoğrafyaya ait mücessem küreler; ve yine sair mevadla mürettep veya gayri mürettep ve ciltli veya ciltsiz mimarlık, fen ve talim ve terbiyeye müteallik resim, plân ve levhalar.

dd) Umumî Tarife Cetvelinin, 585, 591, ve 592 inci tarife numaralarında yer alan, cevher, külçe, çubuk, levha, şerit ve hurda

halindeki altın ve platin ile yalnız cevher halindeki gümüş; her nevi madenî Türk parası, ziynet altını, yabancı altın para ve kolleksiyon için eski madenî paralar; ve ihraz edenlerin şahıslarına ait olmak şartıyla her nevi madenden mamûl devlet nişanları, madalyalar ve beynelmilel müsabaka madalyaları.

ee) İthalât Umumî Tarifesinin, 620 inci tarife numarasında kayıtlı rontgen cihazı ve aksamı ile tıpta ve baytarlıkta kullanılan elektrikli alet, cihaz ve bunların aksamı.

ff) Umumî Tarife Cetvelinin, 664 üncü tarife numarasında yer alan ziraat alet, edevat ve makinelerinin, ihtar hükümlerinde zikredilen pulluk uç demirleri, kültivatör, mihcem, mikla yayları ve işleyici aksamı ve pülverizatörlerin kauçuk aksamı; ve Tarım Bakanlığınca tayin olunacak ziraat âlet ve makineleri.

gg) İthalât Umumî Tarifesinin, 763 üncü tarife numarasında kayıtlı salvarsan, zilbersalvarsan, neo salvarsan, neo zilbersalvarsan ve benzerleri.

hh) Umumî Tarife Cetvelinin, 821 inci tarife numarasında yer alan kinin ile ökinin, aristokinin, kloridat, bromidrat, sülfat, ve leryanat ve sair emlâhı.

3) 6290 Sayılı 6 Mart 1954 Günlü Kanuna Ekli Gümrük Giriş Tarife Cetveli :

Türkiye'nin, Gümrük İşbirliği Konseyine katılmasını müteakip «Nomanklatür» ve «Kıymet» sözleşmeleri kabul edilmiş ve bunların ışığı altında advalorem esaslı bir «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» hazırlanarak 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanunla yürürlüğe girmiştir.

Evvelce de işaret olunduğu üzere, 1954 yılında uygulanmasına başlanan bu kanun, kabul edilen kıymet sistemi dolayısıyla 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun bazı maddelerini değiştirmiş, gerekli boşlukları doldurmak için yeni hükümler getirmiş ve bir de 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununa ekli İthalât Umumî Tarifesi yerine Brüksel Nomanklâtürüne uygun yeni bir Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin uygulanmasını sağlamıştır.

Bu itibarla, genel, diplomasi, zat ve ev eşyası ve turistik mahiyetteki muaflıklara, yukarıda incelenen 5383 sayılı 2 Mayıs 1949

günlü Gümrük Kanunu bölümünde yer verilmiş olduğundan burada yalnız Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde yer alan muaflıklara yer verilecektir.

a) **Genel, Diplomasi, Zat ve Ev Eşyası ve Turistik Muaflıklar :** Bunlara, yukarıda da işaret olunduğu üzere 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanunuyla ilgili bölümde yer verilmiştir. Halen uygulanmakta olan genel, diplomasi, zat ve ev eşyası ve turistik muaflıklara ise 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun incelenmiş bulunduğu bölümde yer verilmiş bulunmaktadır.

Burada, eskiden olduğu gibi biri Gümrük ve diğeri Tarife olmak üzere iki kanun bulunmadığını ve Tarife kanunundaki hükümlere Gümrük Kanununda yer verilmek suretiyle Gümrük Mevzuatının tek metin haline getirilmiş olduğunu zikretmek lâzımdır.

b) **Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Yer Alan Muaflıklar :** Bazı eşyanın, gümrük vergisinden muaf tutulduğu 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanunla yürürlüğe giren «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» nin ilgili tarife numara ve pozisyonlarında belirtildiği gibi bir kısım muafiyetler de ihtar hükümlerinde yer almıştır.

Bu nevi yani Tarife Cetvelinde belirtilen muaflıklar, bir muafiyetten daha ziyade vergiden istisna hükmündedir. Nitekim, 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun istisnalarla ilgili 7 inci maddesinde, «Gümrük Giriş Tarife Cetvelindeki pozisyonlarında vergiye tâbi tutulmadıkları gösterilmiş olan eşya»dan bahsedilmektedir.

aa) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 22.01 tarife numarasının ihtarında kayıtlı olduğu veçhile hududa yakın yerlerden ithal olunan içme suları.

bb) Giriş Tarife Cetvelinin, 25.10 tarife numarasında kayıtlı, tabîi kalsiyum fosfat (trikalsik fosfat), apatit ve öğütülmemiş fosfatlı tebeşir.

cc) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 28.34/b, 28.43/a, 28.50/a, 28.52/a ve 28.58/a tarife pozisyonlarında yer alan potasyum iodyür; saf civa; radium, torium ve izotaları; torium tuzları ve organik ve anorganik sair bileşikleri; ve radio-iod, radio-fosfor, radio-karbon ve radio-kobalt gibi suni aradio-elementler.

dd) Giriş Tarife Cetvelinin, 29.02/a, 29.23/a, 29.30/a, 29.38/a, 29.40/a ve 29.44 tarife numara ve pozisyonlarında kayıtlı dikloro-

difeniltrikloroetan (D.D.T.); para -amino-salisilik asit ve tuzları; izonikotinik asit hidrozid ve tiosemikarbozid müştakları; ensülin; kinin tuzları; ve antibiotikler.

ee) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 30.03/a pozisyonunda yer alan ve gerektiğinde Bakanlar Kurulunca muafiyetleri kaldırabilecek olan penisilin, streptomisin, dihidro-streptomisin, prokain penisilin, kloromisetin, oreominisin, terramisin, para-amino-salisilik-asit ve tuzları, izonikotinik, asid hidrazid, tiosemikarbozid ve müştakları ile ensülin ve aynı devai tesiri haiz ilâçlar.

ff) Giriş Tarife Cetvelinin, 49.01/b, 49.02/c, 49.03/b, 49.04, 49.05, 49.06 ve 49.07 tarife numara ve pozisyonlarında kayıtlı Türkçe dışında, resimli olsun veya olmasın, sair kitaplar; moda mecmuaları ve Türkçe basılmış olanlar dışında basılmış gazete ve mevkut neşriyat; çocuklar için Türkçe dışında resimli albüm, resimli kitap ve resim yapmak veya boyamak için albümler; basılmış veya elle yazılmış ve resimli veya resimsiz musiki notaları; kâğıt ve sair maddeler üzerine basılmış duvar, topoğrafya ve sair haritalar; elle yapılmış veya fotoğrafla elde edilmiş mimarlık ve mühendisliğe ait plân ve sair teknik resimler; ve kâğıt para, esham ve tahvilât ve kıymetli evrak.

gg) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 71.07, 71.09 ve 71.11/b tarife numara ve pozisyonlarında yer alan ham veya yarı mamul halde. plâtin yaldızlı altın dahil olmak üzere, altın ve altın halitaları; ham veya yarı mamul halde plâtin ile bu gruba dahil madenler ve bunların halitaları; ve kuyumcu külünden gümüş dışında kalan sairleri.

hh) Giriş Tarife Cetvelinin, 72.01 tarife numarasında kayıtlı her nevi Türk meskûkâtı, Türk ziynet altınları ve basıldığı ülkede tedavül kıymetini haiz olsun olmasın altın yabancı paralar.

ii) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 73.02 tarife numarasında yer alan ferroalyajlar.

kk) Giriş Tarife Cetvelinin 85.12 tarife numarasında kayıtlı radyoloji cihazları, (X) şua lambaları dahil ekranlar ve sair yardımcı parçalar.

ll) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 90.19/a tarife pozisyonunda yer alan protez uzuvlar.

mm) Giriş Tarife Cetvelinin, 90.20 tarife numarasında kayıtlı talim, terbiye ve eğitime mahsus ület ve cihazlar.

nn) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 99.05 ve 99.06 tarife numaralarında yer alan zoolojiye, botaniğe, minerolojiye ve anatomiye ait kolleksiyon ve nümüeler ile tarihî, arkeolojik, paleontolojik, etnoğrafik ve nümizmatik kıymeti haiz olan kolleksiyon eşyası; ve yüz yaşını aşmış bulunan antika eşya.

4) *146 Sayılı 30 Kasım 1960 Günlü Kanuna Ekli Gümrük Giriş Tarife Cetveli :*

Brüksel nomanklâtürüne uygun bir şekilde hazırlanan ve 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanunla kabul edilen «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» altı yıl kadar bir süre yürürlükte kaldıktan sonra 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunla değiştirilmiştir.

Ancak, 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunla kabul edilen yeni «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» nde eski tasnif tarzına sadık kalınmış bulunduğunu burada zikretmek lâzımdır.

a) Muafiyetle İlgili Hükümler : 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunda muafiyetle ilgili her hangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu kanun, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun, uygulanacak giriş tarife cetveliyle ilgili olup 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanunun 16 ıncı maddesiyle getirilen hükmünü, «Memlekete ithal olunacak eşyadan, bağlı Gümrük Giriş Tarife Cetveline göre gümrük vergisi alınır» şeklinde değiştirmiş ve tarife tekniği ile izahname ve repertuvar hazırlanacağına dair bazı hükümler koymuştur.

Bu itibarla, yeni tarife cetvelinin bağlı olduğu kanunda muafiyet konusuna temas edilmemiş ve esasen buna zaruret de görülmemiştir. Zira muafiyetle ilgili hükümler, yukarıda incelenmiş bulunan 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü kanunda yer almış bulunmaktadır.

b) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Yer Alan Muafıklar : Bundan evvelki bölümde incelenen 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanuna ekli «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» nde olduğu gibi 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunla kabul edilen yeni «Gümrük Giriş Tarife Cetvelin»nin bazı tarife numaralarında ve ayrıca ihtar hükümlerinde bir takım muafıklara yer verildiği görülmektedir. Bunlar, evvelce de işaret olunduğu üzere muafiyetten daha ziyade istisna mahiyetindedir.

aa) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 22.01 tarife numarasının ihtar hükmüne göre hududa yakın yerlerden ithal olunan içme suları.

bb) Giriş Tarife Cetvelinin 25.10 ve 25.11 tarife numarasında kayıtlı tabii baryum sülfat ve tabii kalsiyum sülfat.

cc) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 28.34/b, 28.43/a, 28.50/a, 28.52/a ve 28.58/a tarife pozisyonlarında yer alan potasyum iyodür; saf civa; radyum, toryum ve izotapları; toryum tuzları ve bileşikleri; ve suni radio-elemanlar.

dd) Giriş Tarife Cetvelinin, 29.02/a, 29.23/a, 29.29/a, 29.35/a, 29.39/a, 29.42/a ve 29.44 tarife pozisyonlarında kayıtlı D.D.T.; para-amino-salisilikasit ve tuzları; hidrazid ve tiosemikarbazid müştakları; izonikotinik asit; ensülin; kinin ve tuzları; ve antibiyotikler.

ee) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 30.03 tarife numarasında yer alan ve gerektiğinde muafiyeti Bakanlar Kurulu kararı ile kaldırılabilir olan streptomisin ve benzerleri.

ff) Giriş Tarife Cetvelinin, 37.01/a ve 37.02/a tarife pozisyonlarında kayıtlı rontgen filimleri.

gg) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 49.01/b, 49.02/c, 49.03/b, 49.04, 49.05, 49.06, 49.07/a ve 49.11/a tarife numara ve pozisyonlarında yer alan Türkçe basılmış olanlar dışında kitap, broşür ve benzerleri; resimli olsun olmasın yabancı dilde matbu gazete ve mevkuat neşriyat; çocuklar için yabancı dilde resimli albüm ve kitaplar ile resim yapmaya ve boyamaya mahsus albümler; musiki notaları; her nevi harita ve matbu küreler; mimarlık ve mühendislikle ilgili plân, resim ve yazılar; kâğıt para, esham, tahvilât ve kıymetli evrak; talim ve terbiye ile ilgili bilumum resim, plân ve levhalar.

hh) Giriş Tarife Cetvelinin, 71.07, 71.09 ve 71.11/b tarife numara ve pozisyonlarında kayıtlı plâtin yaldızlı altın dahil olmak üzere ham veya yarı mamul halde altın ve altın halitaları; ham veya yarı mamul halde plâtin ile bu gruba dahil madenler ve halitaları; ve gümüş dışında kuyumcu külü.

ii) Gümrük Tarife Cetvelinin, 72.01/a tarife pozisyonunda yer alan her nevi Türk meskûkâtı, Türk ziynet altınları ve basıldığı memlekette tedavül değeri olsun olmasın altın yabancı meskûkâtı.

kk) Giriş Tarife Cetvelinin, 73.02 tarife numarasında kayıtlı ferro-alyajlar.

ll) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 90.19/a, 90.20 ve 90.21 tarife numara ve pozisyonlarında yer alan protez uzuvlar; (X) şualı cihazlar; ve öğretimde ve sergilerde teşhir edilmek üzere getirilen âlet, cihaz ve modeller.

mm) Giriş Tarife Cetvelinin, 99.05 ve 99.06 tarife numaralarında kayıtlı zooloji, botanik, mineroloji ve anatomiye ait kolleksiyon ve eşya ile tarihî ve arkeolojik değeri bulunan kolleksiyon eşyası; ve eskiliği yüz yılı aşan antika eşya.

5) 197 Sayılı 2 Ocak 1961 Günlü Kanuna Ekli Gümrük Giriş Tarife Cetveli :

146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunla değiştirilen Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde, 197 sayılı 2 Ocak 1961 günlü kanunla bazı değişiklikler yapılmış ve vergi nisbeplerinin muafiyet haddine kadar indirilebileceği hususunda yeni bir hüküm getirilmiştir.

a) Muafiyetle İlgili Hükümler : 197 sayılı 2 Ocak 1961 günlü kanunun muafiyetle ilgili tek hükmü, memleketin ekonomik icaplarına göre lüzumlu görülecek eşyanın Gümrük Tarife Cetvelinde gösterilen vergi nisbetlerini muafiyet haddine kadar indirmek ve gerektiğinde indirilmiş olan vergi nisbetlerini eski seviyelerine çıkarmak hususunda Bakanlar Kurulunun yetkili kılınmış olmasıdır. Bu hususta alınan kararların, üç ay içinde Yasama Organına götürüleceği yolundaki hüküm nazarı itibara alınırsa bunun kesin bir muafiyet olmadığı kendiliğinden anlaşılabilir olur.

b) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Yer Alan Muafiyetler : 197 sayılı 2 Ocak 1961 günlü kanun, yukarıda da işaret olunduğu üzere 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanuna ekli Gümrük Giriş Tarifesi'nin bazı numara ve pozisyonlarında değişiklik yapmıştır.

Ancak, bu kanuna ekli Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin tetkinde, 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunla yürürlüğe konulan cetvelde kayıtlı muafıklar dışında yeni bir muafiyet getirilmemiş bulunduğu anlaşılmaktadır.

6) 474 Sayılı 14 Mayıs 1964 Günlü Kanuna Ekli Gümrük Giriş Tarife Cetveli :

Brüksel Nomanklâtürünün ışığı altında hazırlanıp 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü kanunla yürürlüğe konulan «Gümrük Giriş Tari-

fe Cetveli», 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunla değiştirilmiş ve yukarıda işaret olunan 197 sayılı 2 Ocak 1961 günlü kanunla da bunda bazı değişiklikler yapılmıştır.

a) Muafiyetle İlgili Hükümler : Bahis konusu 474 sayılı 4 Mayıs 1964 günlü kanunda, gümrük muafiyetleriyle ilgili her hangi bir hüküm yoktur. Ancak bu kanunla, uzun, vadeli kalkınma plânının hedefleri gözönünde bulundurularak, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin malî ve koruyucu etkisini ülke ekonomisine en uygun nitekte tutmak maksadıyla mezkûr cetvelde gösterilen vergi nisbet ve hadlerinde değişiklik yapmak hususunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir.

Bununla beraber Kalkınma Plânının Uygulanması Esaslarına dair 933 sayılı 28 Temmuz 1967 günlü kanunun 2 inci maddesinin (B) fıkrasında, yatırım mallarında ve ham maddelerde gümrük vergi ve resimleri ile diğer vergi ve resimler toplamında iktisadî faaliyet sektörlerine göre kısmî veya tam muafıklar ihdası veya bu vergilerin kısmen veya tamamen iadesi hususunda Bakanlar Kurulunun yetkili bulunduğu dair bir hüküm yer almıştır.

b) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Yer Alan Muafıklar : 6290 sayılı 6 Mart 1954 günlü ve 146 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanunlara ekli Gümrük Giriş Tarife Cetvellerinde olduğu gibi 474 sayılı 14 Mayıs 1964 günlü kanunla yürürlüğe konulan yeni «Gümrük Giriş Tarife Cetveli»nin tarife numaraları ile ihtar hükümlerinde de bir takım muafıklara yer verilmiştir.

aa) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 0.5.15/a tarife pozisyonunda yer alan ipek böceği tohumu.

bb) Giriş Tarife Cetvelinin, 12.01 tarife numarasının ihtar hükmüne göre yağlı tohumluklar.

cc) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 22.01 tarife numarasının ihtarında kayıtlı olduğu üzere hududa yakın yerlerden ithal olunan içme suları.

dd) Giriş Tarife Cetvelinin, 25.10/b tarife pozisyonunda kayıtlı tabii kalsiyum fosfat, tabii alüminyum-kalsiyum fisfat, apatit ve fosforlu tebeşirlerden sairleri.

ee) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 27.04/a tarife pozisyonunda yer alan, evsafı ve ithal şartları Sanayi Bakanlığınca tesbit edilmek kaydıyla, yüksek evsaflı kok.

ff) Giriş Tarife Cetvelinin, 28.08, 28.34/c, 28.38, 28.43/a, 28.50/a ve 28.52/a tarife numara ve pozisyonlarında kayıtlı sülfürik asit (yerli suni gübre fabrikalarının ihtiyacında kullanılmak üzere); potasyum iyodür; saf bakır sülfat (göztaşı); saf civa; radyum, toryum ve izotopları ile suni radyo-emanlar; ve toryum tuzları ile sair bileşikleri.

gg) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 29.02, 29.23/a, 29.25/a, 29.29/a, 29.35/a, 29.39/a, 29.42/a ve 29.44 tarife numara ve pozisyonlarında yer alan saf D.D.T. ve B.H.C. (Ziraî ilâç imâl eden fabrikalar için); Para-amino-salisilik asit ve tuzları; arolanbiyotik ilâçların imâline mahsus amid fonksiyonlu bileşikler; hidrojid ve tiosemikarbozid müştakları; izonikotinic asit; ensülin; kinin ve tuzları; ve antibiyotikler.

hh) Giriş Tarife Cetvelinin, 30.02/b ve 30.03/a tarife pozisyonlarında kayıtlı çocuk felci aşıları ile bakteriel ve virütik diğer aşılar; ve penisilin, stoptomisın ve benzerleri.

ii) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 31.01 tarife numarasında yer alan guano ve menşei hayvanî veya nebatî olan tabii gübreler.

kk) Giriş Tarife Cetvelinin, 37.01/a ve 37.02/a tarife pozisyonlarında kayıtlı rontgen filimleri.

ll) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 39.06/a tarife pozisyonunda kayıtlı heparin ve dekstran.

mm) Giriş Tarife Cetvelinin, 49.01/b, 49.02/c, 49.03/b, 49.04, 49.05, 49.06, 49.07/a ve 49.11/a tarife numara ve pozisyonlarında yer alan Türkçe dışında bir dille basılmış kitap ve broşürler; Türkçe olmayan matbu gazete ve neşriyat; çocuklar için olup Türkçe basılmamış resimli kitap ve albümler; musiki notaları; her nevi matbu harita ve küreler; mimarlık ve mühendislikle ilgili plân, resim ve yazılar; kâğıt para, esham, tahvilat ve kıymetli evrak; ve talim ve terbiye ile ilgili bilumum resim, plân, levha ve yabancı dilde basılmış katalog ve prospektüsler.

nn) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 71.07, 71.09 ve 71.11/b tarife numara ve pozisyonlarında kayıtlı plâtin yaldızlı altın dahil olmak üzere ham veya yarı işlenmiş altın ve altın halitaları; ham veya yarı işlenmiş plâtin, bu gruba dahil madenler bunların halitaları; ve gümüş dışında kalan sair kuyumcu külleri.

oo) Giriş Tarife Cetvelinin, 72.01/a tarife pozisyonunda yer

alan her nevi Türk madenî parası, Türk ziynet altınları ve basıldığı ülkede tedavül kıymetini haiz olsun olmasın altın yabancı paralar.

pp) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 75.01 tarife pozisyonunda kayıtlı mond ve katod nikel.

rr) Giriş Tarife Cetvelinin, 87.03 tarife numarasında yer alan verem mücadelesinde kullanılmak üzere ithal olunan radyoloji cihazı ve jeneratör ile mücehhez motorlu kara taşıtları.

ss) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 88.02/a tarife pozisyonunda kayıtlı olup ziraî mücadelede ilâçlama aracı olarak kullanılacak şekilde özel yapılı uçaklar.

şş) Giriş Tarife Cetveinin, 89.04 tarife numarasında yer alan sökülecek gemiler ile suda işleyen sökülecek diğer vasıtalar.

tt) Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 90.19/a tarife pozisyonunda kayıtlı protez uzuvlar.

uu) Giriş Tarife Cetvelinin, 99.01, 99.02 99.03, 99.04, 99.05 ve 99.06 tarife numaralarında yer alan, tamamen elle yapılmış tablo ve resimler; gravürlerin, estampların ve litoğrafyaların orijinaleri; heykel sanatının orijinal eserleri; Türkiye’de tedavül kıymeti bulunmayan veya tedavüle çıkarılacak olmıyan, iptal edilmiş veya edilmemiş, posta, damga ve harç pulları ile benzerleri; zooloji, botanik, mineroloji ve anatomiye ait kolleksiyon ve buna dahil olabilecek eşya ile tarihî, arkeolojik, paleontolojik, etnografik ve numismatik değeri olan kolleksiyon eşyası; ve eskiliği yüz yılı aşmış bulunan antika eşya.

II — ÖZEL MUAFİYETLER :

Gümrük ve Tarife Kanunları ile Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde yer alan muafiyetler dışında çeşitli kuruluşlara ve çeşitli eşya-ya özel kanunlarla muafiyet tanınmıştır. Bundan evvelki kısımda incelenmiş bulunan genel muafiyetlerden, 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununda yer alan muafiyetler ile 474 sayılı 14 Mayıs 1964 günlü kanuna ekli Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde kayıtlı istisnaların halen uygulanmakta olduğunu burada zikretmek lâzımdır.

Özel muafiyet kanunları, bir hayli fazla olduğundan bunlar da konularına göre bir tasnife tabi tutulmak suretiyle aşağıda sırasıyla incelenmiştir.

A — Eğitimle İlgili Muafiyetler :

Ülkemizin kısa bir zamanda kalkınmasında eğitiminin ne derece önemli bir rolü bulunduğu nazarı itibara alınarak bu konuda bir çok muafiyetlerin uygulanması yoluna gidilmiştir.

1) Eğitim Kurumlarıyla İlgili Muaflıklar :

Bu hususta, bazı eğitim kurumlarının yurt dışından getirecekleri eşya ve malzemeye muafiyet tanındığı görülmektedir.

a) İlk Öğretime Ait Muaflıklar : İlk öğretim ve eğitime dair 222 sayılı 12 Ocak 1961 günlü kanun, hariçten ithal edilerek ders alet ve levazımından gümrük resmi alınmayacağı hükmünü koymuştur.

b) Yüksek Öğretime Ait Muaflıklar : Bu nevi muafiyetler çeşitli kurumların kuruluş kanunlarında yer almaktadır.

aa) Karadeniz Teknik Üniversitesi adı altında Trabzon'da bir Üniversite kurulması hakkında 6594 sayılı 27 Mayıs 1955 günlü kanun, üniversiteye yapılacak her türlü bağış ve vasiyetleri vergi, resim ve harçlardan muaf tutmuştur.

bb) Ege Üniversitesi adı altında İzmir'de bir Üniversite kurulmasına dair 6595 sayılı 27 Mayıs 1955 günlü kanuna göre, Karadeniz Teknik Üniversitesine tanınan muafiyetlerin bu Üniversiteye de uygulanması kabul edilmiştir.

cc) Üniversitelere gelecek eşya ile ilgili 7196 sayılı 28 Ocak 1959 günlü kanunun 481 sayılı 6 Temmuz 1964 günlü kanunla değişik birinci maddesine göre Üniversitelere, resmî Akademilere, Yüksek Okullara ve bunlara bağlı olarak kurulmuş ve kurulacak müesseselere yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler ile bunlara müteallik muameleler, vergi, resim ve harçlardan müstesna tutulmuştur.

dd) Ortadoğu Teknik Üniversitesinin kuruluşu hakkındaki 7307 sayılı 4 Haziran 1959 günlü kanun, yapılacak her türlü bağış ve vasiyetleri vergi, resim ve harçlardan muaf kılmıştır.

ee) Türkiye ve Ortadoğu Âmme İdaresi Enstitüsüne yapılacak her türlü hibe ve vasiyetlerin, vergi, resim ve harçlardan muaf

tutulması 7163 sayılı 5 Temmuz 1958 günlü kuruluş kanunuyla kabul olunmuştur.

ff) Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırması Kurumunun teşkiline dair 278 sayılı 24 Temmuz 1963 günlü kanunda, yapılacak her türlü bağış, vasiyet ve yardımların vergi, resim ve harçtan muaf tutulacağı ve Türkiye'ye sokulacak her türlü eşya ve taşıt araçlarının ithalât sınırlamalarının dışında bırakılacağı belirtilmiştir.

2) Eğitim Araçlarıyla İlgili Muaflıklar :

Yukarıda da işaret olunduğu üzere eğitimle ilgili bazı muafiyetler de eşyaya tanınmış bulunmaktadır.

a) Öğretici ve Teknik Filimler : Bu hususta, başlıca iki kanunun mevcut olduğu görülmektedir.

aa) Öğretici ve teknik filimler hakkındaki 3122 sayılı 18 Şubat 1937 günlü kanuna göre, devlet daireleri tarafından getirilen bu nevi filimler, bunları göstermeğe mahsus parlör amplifikatörlü ve sesli film tesisatlı otomobiller, sessiz sinema projeksiyon makineleri, sinema filmi almaya ve yapmaya yarayan makine ve aletler ile boş filimler; ve fertler ile her nevi müesseseler tarafından getirilen tamamen teknik ve öğretici filimler vergiden muaf tutulmuştur.

bb) Terbiyevî mahiyeti haiz filimlerin milletler arasında inşasını kolaylaştırmak maksadıyla 1933 yılında Cenevre'de akdolan beynemilel mukaveleneye iltihak edildiğine dair 3520 sayılı 28 Haziran 1938 günlü kanuna göre, terbiyevî filimlerin katî ve muvakkat ithalinde ve transit ve ihraçlarında gümrük resmî ile diğer vergilerin aranmayacağı kabul edilmiştir.

b) Tiyatro Malzemesi : Devlet Tiyatrosu Kuruluşu hakkındaki 5441 sayılı 16 Haziran 1949 günlü Kanunda, bu kurumun bütün muamelelerinin her türlü vergi, harç ve resimlerden muaf tutulduğu belirtilmiştir.

c) Kör, Sağır ve Dilsizlere Ait Cihazlar : Kör, sağır ve dilsizlerin tahsil ve terbiyeleriyle ilgili olduğu veya münhasıran bu mahlûller tarafından kullanıldığı Milli Eğitim Bakanlığınca kabul olunan her türlü malzeme, âlet ve cihazlar, 5790 sayılı 3 Temmuz 1951 günlü kanunla gümrük resimlerinden istisna kılınmıştır.

B — Tarımla İlgili Muafiyetler :

Türkiye, bir tarım ülkesi olduğundan bu konuda gereken gelişmenin sağlanması için bir takım vergi muafiyetleri tanınmıştır.

1) Bitkilere Ait Muaflıklar :

Bu konuda tanınan muafiyetler, tohumlar ve bitki ilâç ve maddeleri olmak üzere başlıca iki kısımda mütalâa edilebilir.

a) Tohum : Tohumluklar hakkında başlıca üç muafiyet kanunu bulunduğu görülmektedir.

aa) **Pamuk Tohumu :** Osmanlı ülkelerine, Orta Asya'dan getirilecek pamuk tohumları, Amerikan pamuk tohumları gibi 26 Şubat 1328 günlü kanunla gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) **Her Nevi Tohumluk :** Tohumların ıslah ve tecdid için çiftçilere tevzi edilmek üzere doğrudan doğruya İktisat Bakanlığı veya Ziraat Bankası tarafından hariçten getirilecek bilimum tohumluklar, 1641 sayılı 24 Mayıs 1930 günlü kanunla gümrük resminden muaf kılınmıştır. Bu kanunla, 1929 yılında Bulgaristan ve Kıbrıs'dan, çiftçilere tevzi edilmek üzere ithal edilen tohumluk buğdayların tahakkuk eden vergileri de affolunmuştur.

cc) **Çay Tohumu :** Hariçten getirilecek çay tohumlarının, çay bahçelerinin kuruluşundan itibaren sekiz sene müddetle gümrük resminden muaf tutulduğu 3788 sayılı 21 Mart 1940 günlü kanunda belirtilmiştir.

b) Bitki İlâç ve Maddeleri : Bitkilerin haşere ve hastalıklardan korunması için bazı madde ve ilâçlar hakkında vergi muafiyeti tanınmıştır.

aa) **Tarım Maddeleri :** Potas (Karboniyeti potas), kükürt, göztaşı ve kanuna ekli cetvelde belirtilen sair kimyevî maddeler 1756 sayılı 4 Mart 1931 günlü kanunla gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) **Tarım İlâç ve Aletleri :** Ziraî Mücadele ve Karantina'ya dair 6968 sayılı 24 Mayıs 1957 günlü kanun, benzerlerinin ülkemizde yapıldığı tarihe kadar, ziraî mücadele âlet ve ilâçlarına gümrük vergisi muafiyeti tanımıştır.

2) Hayvanlara Ait Muaflıklar :

Bu konudaki muaflıklar; biri damızlık hayvanlar ve diğeri av hayvanları olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

a) Damızlık Hayvanlar ve Spermalar : Hariçten getirilecek damızlık hayvanlar ile spermalar, hayvan neslinin geliştirilmesi bakımından gümrük resminden muaf tutulmuştur.

aa) Bazı Damızlıklar : Yabancı ülkelerden getirilen ve damızlık için olduğu fen memurlarınca tastik edilen bilcümle hayvanatı feresiye, bakariye ganemiye ve mağziye, 31 Ekim 1331 günlü kanunla ithalat gümrük resminden muaf kılınmış ve bunların ırklarını gösterir bir cetvel düzenlenmiştir.

bb) Ayrır ve Boğalar : Islahı hayvanata dair 904 sayılı 7 Haziran 1926 günlü kanun, damızlığa elverişli bulunduğu dair şehadetnamesi olan aygır ve boğaları her türlü resimden muaf tutulmuştur.

cc) Çeşitli Hayvanlar : Damızlığa elverişli olduğuna dair şehadetnamesi bulunan aygır, kısarak, tay, boğa, inek, düve, koç, toklu, kuzu, kıl keçisi hariç teke, keçi, çebiç, oğlak, domuz ve her çeşit tavuk, hindi, kaz ve ördeklerin erkek ve dişisiyle yavrularının gümrükle ilgili her türlü vergi ve resimden muaf olduğu Islahı Hayvanat hakkındaki 904 sayılı 7 Haziran 1926 günlü kanuna ek 6792 sayılı 17 Temmuz 1956 günlü kanunla belirtilmiştir.

dd) Spermalar : Islâhı Hayvanat hakkındaki 904 sayılı 7 Haziran 1926 günlü kanuna ek 6893 sayılı 7 Şubat 1957 günlü kanuna göre hayvan ıslahı maksadiyle yabancı ülkelerden getirilecek her nevi hayvan spermaları gümrük vergisi ile ithalde alınan sair vergi ve resimlerden muaf tutulmuştur.

b) Av Hayvanları : Bu husustaki, 3167 sayılı 5 Mayıs 1937 günlü Kara Avcılığı Kanununa göre, av hayvanlarının artırılması ve üretilmesi için diri olarak dışarıdan getirilerek hayvanlar ile yumurtaları gümrük resminden muaf kılınmıştır.

3) Alet ve Makinelere Ait Muaflıklar :

Türkiye Ziraî Donatım Kanunu ile Örnek Tatbikat Çiftlikleri kurulmasına dair kanunlar bu nevi muafiyetleri kapsamaktadır.

a) Ziraî Donatım : Türkiye Ziraî Donatım Kurumu hakkındaki 4604 sayılı 1 Temmuz 1944 günlü kanuna göre, kurumun Türkiye'ye ithal edeceği ham, yarı mamul ve mamul maddeler ile bilimum âlet, makine ve yedek parçaları gümrük resmi ile sair vergilerden muaf tutulmuştur.

b) Örnek Çiftlik : Türk Alman Örnek ve Tatbikat Çiftlikleri İşletmesi kurulmasına dair 6963 sayılı 14 Mayıs 1957 günlü kanuna göre, tesisin gayesine uygun olarak Türkiye'ye getirilecek her nevi mal, gümrük ve sair vergilerden muaf kılınmıştır.

C — Sanayi ile İlgili Muafiyetler :

Türkiye'nin sanayi bakımından kalkınması ve bu sahadaki kuruluşların geliştirilmesi için bir takım vergi muafiyetleri sağlanmıştır.

1) Teşviki Sanayi Muafıkları :

Ülke sanayiinin geliştirilmesi için 1055 sayılı 28 Mayıs 1927 günlü Teşviki Sanayi Kanunu ile bazı kuruluşların ithal edeceği makine ve ham maddeler vergiden muaf tutulduğu gibi bazıları hakkında da indirimli vergi tarifesi uygulanacağı kabul edilmiştir. Ancak bu kanunun, halen yürürlükte olmadığını ve bunun yerine başka kanunların getirilmiş bulunduğunu burada belirtmek lâzımdır.

2) Kibrik Sanayii Muafılığı :

Kibrit ve Çakmak İhisarı tarafından getirilecek kibrit çöpü, odun, kimyevî madde, makine ve âlet ile makineli çakmaklara muafiyet uygulanacağı 1722 sayılı 30 Haziran 1930 günlü kanuna bağlı mukavelede belirtilmiştir.

3) Şeker Sanayii Muafıkları :

Şeker Fabrikalarının yenilenmesi ve genişletilmesi maksadiyle yurt dışından getirilecek her nevi makine ve âletlerin, çeşitli inşaat malzemesinin ve otomobil ile kamyon gibi kara taşıtları hariç olmak üzere muharrik ve müteharrik araçlar, 6747 sayılı 29 Haziran 1956 günlü Şeker Kanunu hükümlerine göre gümrük vergisi ile sair vergi ve resimlerden muaf tutulmuştur.

4) Makine ve Kimya Endüstri Muafılığı :

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunca, Millî Savunma Bakanlığı ve Milletlerarası Savunma Teşkilâtı'na teslim edilecek malzeme için ilk madde muafiyeti uygulanması 6179 sayılı 20 Temmuz 1953 günlü kanunla kabul edilmiştir.

D — Ulaştırmaya Ait Muafiyetler :

Türkiye'nin kalkınmasında ulaşım ve bunu sağlayan araçların önemi büyük olduğundan çeşitli özel kanun ve mukavelenemelerle bu konuda gümrük muafiyetleri getirilmiştir.

1) Kara Ulaşımıyla İlgili Muaflıklar :

Bunlar, bir taraftan şehir içi ve diğer taraftan şehirlerarası ulaşım muafiyetleri olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

a) şehir İçi Ulaşım Muaflıkları : Bu hususta, yalnız şehirlerde tramvay hattı tesisi ile işletilmesi ve otobüsler için eskiden tanınmış bulunan muafiyetler vardır.

aa) Üsküdar-Kısıklı ve Kısıklı-Alemdağ elektrikli tramvay hattının tesis ve işletilmesi imtiyazına dair 4 şubat 1340 günlü mukavelenameye göre, her çeşit, araba, malzeme ve elektrik istihsaline mahsus eşya ile edevat gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) Üsküdar Tramvay şifketine, 2 Temmuz 1929 günlü mukavelename ile Üsküdar-Beykoz-Anadolu Feneri tramvay hattı için getirilecek malzeme ve tramvay arabaları için gümrük vergisi muafiyeti tanınmıştır.

cc) Ankara Belediyesine getirilecek otobüsler ile makinelerin, bir defaya mahsus olmak üzere, gümrük resminden muafiyet 2812 sayılı 24 Haziran 1935 günlü kanunla kabul edilmiştir.

dd) İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdarelerinin, İstanbul Belediyesine devrine dair 3645 sayılı 16 Haziran 1939 günlü kanuna göre, tesisatın islâh ve tesisi için 1944 yılına kadar getirilecek her türlü malzeme, makine, âlet ve edevat ile kabloların gümrük resminden muafiyeti uygun görülmüştür.

b) şehirler Arası Ulaşım Muaflıkları : Bu konudaki tek muafiyet, Karayolları Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevlerine dair 5539 sayılı kanuna ek 626 sayılı 8 Haziran 1965 günlü kanunla tanınmış olup karayolu inşa ve tesisleri için ithal edilecek motorlu ve motorsuz makina (binek arabaları hariç), cihaz, vasıta, alet, edevat ve bunların yedek parçaları ile lastikleri her türlü vergi ve resimden muaf kılınmıştır.

2) *Demiryolu Ulaşımıyla İlgili Muaflıklar :*

Bu nevi muafiyetler, bir taraftan kanunlara ve diğer taraftan imtiyaz mukavelenamelerine istinat etmektedir.

a) Demiryollarına Ait Muaflıklar : Bunlar, bazı şirketlere demiryolu inşası için tanınmış muafiyetlerdir.

aa) Rumel iDemiryollarının işletilmesine dair 18 Mayıs 1872 günlü şartnameye göre, demiryolunun inşası için getirilecek kereste, demir ve makineler ile işletme ile ilgili her nevi malzeme gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) Cenup Demiryollarının işletilmesine ait itilâfnamenin inzasına selâhiyet verildiğine dair 2285 sayılı 8 Haziran 1933 günlü kanuna göre, lokomotif ve tenderlerdeki kömür ve yağlar ile personelin eşyası ve kullanılacak bilet, kırtasiye ve benzeri eşya hakkında bazı muafiyetler tanınmış ve bu hususta bir takım şartlar konulmuştur.

cc) Şark Demiryolları Şirketine tanınan imtiyaz ile mallarının Hükûmete devrine dair 3156 sayılı 28 Nisan 1937 günlü kanunda, aslî ve fer'î bütün imtiyaz haklarıyla her nevi menfaat ve muafiyetin devir ve temlik edilmiş bulunduğu belirtilmiştir.

dd) Uzunköprü-Sivrimurat arasında Türk toprağı haricindeki demiryolu kısımlarının işletilmesine dair 4095 sayılı 12 Temmuz 1941 günlü kanuna göre, Türkiye hudutları dahilinde kalan kısma ait bilumum inşaat, tamirat ve işletme ihtiyacı için getirilecek veya memleketten götürüp tekrar getirilecek her türlü malzeme ile âlet ve edevat gümrük resminden muaf kılınmıştır.

b) Yataklı Vagonlara Ait Muaflıklar : Bu konuda iki muafiyet kanununun bulunduğu görülmektedir.

aa) Beynelmilel Yataklı Vagonlar Şirketi tarafından hariçten ithal edilecek yataklı ve yemekli vagonlar ile bunların içindeki demirbaş eşya, 917 sayılı 8 Haziran 1926 günlü kanunla gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) Beynelmilel Yataklı Vagonlar ve Sür'at katarları Şirketi tarafından Türkiye'de işletilmek üzere getirilecek furgonların, salon vagonlarının ve bunların demirbaş eşyasının, 917 sayılı 8 Haziran 1926 günlü kanuna ek 1020 sayılı 9 Mayıs 1927 günlü kanunla gümrük resminden muafiyeti kabul edilmiştir.

3) *Deniz Ulaşımıyla İlgili Muaflıklar :*

Bu konudaki muafiyetler, biri limanlar ve diğeri deniz taşıtları için tanınmış muafıklar olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

a) Liman ve Yüzer Havuzlara Ait Muaflıklar : Bazı mukavele ve şartnamelerle liman inşaatı ve işletilmesi için gümrük muafiyetleri tanındığı gibi gemi inşasında kullanılan yüzer havuzlar için de muafiyet tanınmıştır.

aa) Zonguldak Limanının inşaatında ve Ereğli maden kömürlerinin nakli ile gemilere yüklenmesinde kullanılmak üzere ithal edilecek makine, âlet, edevat, kereste ve sair levazım, 25 Kasım 1307 günlü şartname ve işbu imtiyazın Hükûmete devrine dair 3146 sayılı 7 Nisan 1337 günlü kanuna müsteniden gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) Hriçten satın alınan buharlı ve motörlü gemiler ile memlekette yapılan benzerleri için getirilecek eşyanın gümrük resminden istisnasına dair 3339 sayılı 21 Mart 1938 günlü kanuna ek 6952 sayılı 19 Nisan 1957 günlü kanunla, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar getirilip gümrük vergileri irade alınmamış yüzer havuzlar ile bilâhare ithal edilecek yüzer havuzlar gümrük resminden istisna kılınmıştır.

b) Deniz Taşıtlarına Ait Muaflıklar : Devlet kuruluşları ile Türkler ve Türk sermayesiyle kurulmuş şirketler tarafından satın alınıp getirilen buharlı, elektrikli, dahili ihtiraklı motorlu veya kombine sistemli gemiler ile bunların benzerlerinin Türkiye’de yapılması için ithal edilecek her nevi ana ve yardımcı makîneler ile kazanlar ve bunların aksam, malzeme ve teçhizatının gümrük resminden muaflığı 3339 sayılı 21 Mart 1938 günlü kanunla kabul edilmiştir.

4) *Hava Ulaşımıyla İlgili Muaflıklar :*

Hava ulaşımına ait muafiyet kanunlarının, biri yakıtlar ve diğeri taşıtlarla ilgili muafiyetler olmak üzere iki kısımda mütalâa edilmesi mümkündür.

a) Yakıtlara Ait Muaflıklar : Bu hususta, başlıca iki muafiyet kanunun bulunduğu görülmektedir.

aa) Türkiye Cumhuriyeti ile İran Devleti Şehinşahisi arasında Tahran’da akdolunan Havai Seyrüsefer Mukavelenamesinin tas-

तिकine dair 3210 sayılı 7 Haziran 1937 günlü kanuna göre, iki ülke arasında işleyen hava gemilerinin yakıt ve yedek parçaları ile mürettebatının yolda yiyip içmelerine mahsus maddeler gümrük resminden maf tutulmuştur.

b) Havaî münakalâtta kullanılan yakıt ve yağların resimlerden muaf tutulması hakkında Londra'da imzalanan mukavelenin tastikine dair 3792 sayılı 1 Nisan 1940 günkü kanun, hava gemilerinde kullanılan yakıt ve yağların gümrük ve sair resimlerden muaf olacağını kabul etmiştir.

b) Taşıtlara Ait Muaflıklar : Hava gemilerinin yakıt ve yağları gibi bizatihi kendilerinin de gümrük vergisinden muaf tutulacağına dair hükümler getirilmiştir.

aa) Devlet Hava Yolları Genel Müdürlüğünün 3424 sayılı 16 Nisan 1938 günlü teşkilât kanununa göre, Bayındırlık Bakanlığınca idare ihtiyacı için yabancı ülkelerden satın alınacak her türlü uçak, telsiz cihazı, emniyet ve işaret tesisatı ve bunların yedek edevat ve malzemesi gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.

bb) Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı için yabancı ülkelere satın alınan uçak ve telsizler ile emniyet ve işaret tesisatı ve bunların yedek parçalarının gümrük resmi ile diğer vergilerden muaf olduğu 6623 sayılı 31 Mayıs 1955 günlü kanunla kabul edilmiştir.

5) *Haberleşme Araçlarıyla İlgili Muaflıklar :*

Bu husustaki muafiyetlerin, daha ziyade telefon ve telsiz tesisat ve cihazlarına tanınmış bulunduğu müşahade edilmektedir.

a) **Telefon Tesisatı Muaflıkları :** Derseadet civarında tesis olunacak telefon şebekesi hakkındaki 23 Nisan 1327 günlü imtiyaz mukavelenamesi, telefon şebekesinin inşa ve tevsiine ait alet edevat ile levazımın gümrük resminden muaf olacağını amir olduğu gibi İstanbul telefon tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tastiki hakkındaki 306 sayılı 10 Haziran 1936 günlü kanun da evvelce tanınmış bulunan muaflıkların devamını sağlamıştır.

b) **Telsiz Cihazları Muaflıkları :** Telsiz Kanununda değişiklik yapan 6566 sayılı 27 Mayıs 1955 günlü kanuna göre, kendilerine telsiz tesisatı kurmak ve işletmek ruhsatı verilen hükmi şahısların

yabancı ülkelerden ithal edecekleri her türlü cihaz, malzeme ve akaryakıtlar bütün ithal vergi ve resimlerinden muaf tutulmuştur.

E — Elektrik, Havagazı ve Su Konularındaki Muafiyetler :

Elektrik ve havagazı üretimi ile şehir, kasaba ve köylere su getirilmesi için yurt dışından getirilecek makine, âlet, edevat ve malzemenin gümrük vergisinden muaf tutulacağına dair çeşitli imtiyaz mukavelenameleri ile kanunlar bulunmaktadır.

1) Elektrik Üretimi İçin Tanınan Muaflıklar :

Bu konuda, çeşitli şartname ve mukavelenamelerle bazı kuruluşlara gümrük muafiyeti tanınmıştır.

a) Konya'da Elektrik Üretimi İçin Tanınan Muaflık : Konya şehrinde elektrik istihsaline dair 7 Ağustos 1340 günlü şartnameye göre imtiyaz sahibinin hariçten getireceği âlet, edevat, maden ve mahrukat ile çeşitli malzeme gümrük resminden istisna kılınmıştır.

b) Konya Elektrikli Tramvay Tesisi İçin Tanınan Muaflık : Konya'da elektrik istihsaline ve tevzii ile elektrikli tramvay tesis ve işletilmesi imtiyazına dair 7 Ağustos 1340 günlü mukavelenameye göre hariçten getirilecek sabit ve müteharrik edevat ile madenî aksam her nevi resimden muaf tutulmuştur.

c) Trabzon'da Elektrik Üretimi İçin Tanınan Muaflık : Trabzon Elektrik Şirketinin 8 Ocak 1341 günlü imtiyaz mukavelenamesi ve şartnamesi, hariçten getirilecek her nevi âlet, edevat ve malzemeyi gümrük resminden muaf kılmıştır.

d) Ödemiş'de Elektrik Üretimi İçin Tanınan Muaflık : Ödemiş ve şehri civarındaki elektrik tesisatı inşa ve işletmesi imtiyazına dair 22 Mayıs 1926 günlü mukavelenameye göre, hariçten getirilecek her nevi malzeme, âlet, edevat ve makine, bir defaya mahsus olmak üzere, gümrük resminden muaf tutulmuştur.

e) Bünyan-Kayseri'de Elektrik Üretimi İçin Tanınan Muaflık : Bünyan-Kayseri ve civarında bulunan kasaba ve şehirlerin elektrikle aydınlatılması ve elektrik tevziyatı vücuda getirilerek işletilmesine dair 11 Ekim 1926 günlü imtiyaz mukavelenamesine göre, hariçten getirilecek her nevi malzeme, makine ve sabit ve müteharrik

madeni aksam, bir defaya mahsus olmak üzere, gümrük resminden istisna kılınmıştır.

f) Bursa ve Mersin Elektrik Tesisleriyle İlgili Muaflık : Elektrik Şirketi imtiyazının satın alınmasına dair mukavelenamenin tasitiki ve Bursa, Gaziantep, Edirne, Tekirdağ ve Balıkesir elektrik müesseselerinin mahalli Belediyelere devri hakkındaki 3689 sayılı 5 Temmuz 1939 günlü kanuna göre tesisatın yenilenmesi ve genişletilmesi için Belediyelerce 1944 yılına kadar hariçten getirilecek makine ve sair âlet ve malzeme gümrük resminden muaf tutulmuştur.

g) Antakya ve İskenderun Elektrik Tesisleriyle İlgili Muaflık : Antakya ve İskenderun Elektrik Müesseselerinin mahalli Belediyelere devrine dair 4011 sayılı 28 Nisan 1941 günlü kanun, bunların yenilenmesi ve genişletilmesi maksadiyle beş yıl zarfında hariçten getirilecek her türlü malzeme, âlet ve edevat ile kabloları gümrük resminden muaf tutmuştur.

h) Adana Elektrik Şirketine Tanınan Muaflık : Adana Elektrik Tevziatı ve Elektrikli Tramvay imtiyazına dair olup 7658 sayılı 6 Şubat 1929 günlü kararname ile kabul edilen mukaveleye nazaran Adana Elektrik Şirketi'nin hariçten getireceği âlet, makine ve malzemeye tanınmıştır.

i) Ankara Elektrik Şirketine Tanınmış Olan Muaflık : Ankara Elektrik ve Havagazı Şirketinin hariçten getireceği malzemeye muafiyet tanınması, 4874 sayılı 20 Mart 1927 günlü kararname ile kabul edilen mukavelede açıklanmıştır.

2) Havagazı Üretimi İçin Tanınan Muaflıklar :

Bu hususta, çeşitli mukavelename ve şartnamelerin mevcut olduğu görülmektedir.

a) İstanbul'un Havagazı ile Aydınlatılmasına Dair Muaflık : İstanbul ve havalisinin havagazı ile aydınlatılması maksadiyle gazhanenin ikmal ve inşası için İstanbul Havagazı ve Elektrik ve Teşebbüsatı Sınaiye Şirketi tarafından getirilecek makine, âlet, edevat ve levazım, 10 Ağustos 1303 günlü imtiyaz mukavelenamesiyle, bir defaya mahsus olmak üzere, gümrük resminden muaf tutulmuştur.

b) Kadıköy, Üsküdar ve Bağaziçi'nin Anadolu Yakasında Havagazı Üretimi İçin Tanınan Muaflık: İstanbul Havagazı ve Elektrik ve Teşebbüsâtı Sınaiye Şirketi tarafından, bu maksatla gazhane tesisi için yurt dışında getirilecek makine, boru, âlet ve edevat, bir defaya mahsus olmak üzere, 8 Ağustos 1307 günlü mukavelename ile gümrük resminden muaf tutulmuş ve fakat geçici olan bu muafiyet, 1.10.1340 günlü ek mukavele ile devam ettirilmiştir.

c) Boğaziçi'nin Rumeli Yakası ile Beyoğlu'nun Gazla Aydınlatılması ve Gazın Isıtma ve Muharrik Kuvvet Olarak Kullanılması İçin Tanınan Muaflık : Bu maksatla yurt dışından getirilecek her nevi âlet, edevat ve levazım, 30.1.1329 günlü mukavelemeye göre gümrük resminden istisna kılınmıştır.

d) İstanbul'un Beyazıt, Fatih ve Bakırköy Bölgelerinin Havagazı İhtiyacının Sağlanması İçin Tanınan Muaflık : Bu yerlerde havagazı üretimi ile bunun aydınlatma, ısıtma ve muharrik kuvvet olarak kullanılmasına dair 2.5.1341 günlü mukaveleye göre, hariçten getirilecek madenî ve mihaniki her nevi âlet ve edevat ile Türkiye'de imâl edilmeyen levazım gümrük resminden muaf tutulmuştur.

e) Beyoğlu ve Yeniköy Bölgelerine Havagazı Dağıtılması İçin Tanınan Muaflık : Bu maksatla, yeni gazhane inşa ve işletilmesine kadar mevcut gazhanenin tamir, tebdil ve tecdidi için hariçten getirilecek âlet, edevat ve levazım, 24.5.1341 günlü mukavelemeye müsteniden gümrük resminden istisna kılınmıştır.

3) Su Tesisatı ve İtfaiye İçin Tanınan Muaflıklar :

Gerek su tesisatı ve gerekse itfaiye cihazları için bir takım muafiyetler tanınmış bulunmaktadır.

a) Terkos Gölü Suyunun Getirilmesiyle İlgili Muaflık : Terkos gölü ve suyunun Derseadete getirilip dağıtılması imtiyazına dair 29.8.1303 günlü mukavelemeye göre, su yolları inşaatı için hariçten getirilecek demir boru ve malzeme gümrük resminden muaf tutulmuştur.

b) İçme Sularıyla İlgili Muaflık : Bu konuda, çeşitli kanunlarda yer almış muafiyet hükümleri vardır.

aa) Umumi ihtiyaçlar için hariçten getirilecek madenî borular, 16.4.1339 günlü kanunla gümrük resminden istisna kılınmıştır.

bb) Köy, kasaba ve şehirlerde ihtiyaca mahsus sular için hariçten getirilecek borular ile aksamından ve bunların bağlantılarında kullanılan kurşun ve katranlı ip gibi teferrüatından gümrük resmi aranmaması, 2268 sayılı 3.6.1933 günlü kanunla kabul edilmiştir.

cc) Umumi ihtiyaca mahsus sular için hariçten getirilen madenî borular ile tazyikli amyanlı ve aspestli çimento borular ve bunların eklentilerinde kullanılan kurşun ve katranlı ip, lâstik ve demir bilezikler gibi teferrüata ait aksam ve malzemedem, gümrük vergisi aranmayacağı 5365 sayılı 9 Nisan 1949 günlü kanunla uygun görülmüştür.

dd) Bundan evvelki fıkrada zikredilen kanunan ek 6665 sayılı 24 Kasım 1956 günlü kanun ile mezkûr malzemeye ilâveten plâstik boruların ve çeşmeler gibi teferrüatın da yurda muaf sokulması kabul edilmiştir.

c) İstanbul Sular İdaresine Tanınan Muaflık : İstanbul Belediyesine bağlı Sular İdaresinin kuruluşuna dair 2226 sayılı 27 Mayıs 1933 günlü kanun, Terkos Şirketi için verilen muafiyeti bu idareye de tanımış ve ayrıca Üsküdar ve Kadıköy Türk Anonim Su Şirketi imtiyazı ile tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tastiki hakkındaki 3359 sayılı 11 Nisan 1938 günlü kanuna göre Kadıköy su tesisatının genişletilmesi için bu idarece hariçten getirilecek malzeme, âlet ve edevattan gümrük aranmaması uygun görülmüştür.

d) İtfaiye Aletleriyle İlgili Muaflık : Belediyelerce doğrudan doğruya hariçten satın alınıp getirilen itfaiye âlet ve edevatı ile arabaları ve teferrüatı, 1140 sayılı 11 Temmuz 1927 günlü kanunla gümrük ithalât resminden muaf kılınmıştır.

e) Maden Suları İçin Tanınan Muaflık : Bu konudaki muafiyetlerin, başlıca iki kanunda yer aldığı görülmektedir.

aa) Sıcak ve soğuk maden sularının tesis ve işletilmesi için hariçten getirilecek her nevi levazım, 927 sayılı 30 Haziran 1926 günlü kanuna müsteniden beş yıl müddetle gümrük resminden muaf tutulmuştur.

bb) Menba sularında kullanılmak üzere «Menbaa Mahsus» soğuk damga işaretli maden suyu şişelerinden gümrük resmi aran-

maması mezkûr 927 sayılı 30 Haziran 1926 günlü kanuna ek 2376 sayılı 4 Ocak 1934 günlü kanunla kabul edilmiştir.

cc) Kaplıcaların istismarı için lâzım gelen her nevi inşaat ve tesis malzemesinin gümrük resminden muaf olduğu, 927 sayılı 30 Haziran 1926 günlü, 2376 sayılı 4 Ocak 1934 günlü ve 2809 sayılı 26 Haziran 1935 günlü kanunlarda zikredilmiştir.

F — Madencilğe Ait Muafiyetler :

Gerek maden araştırması ve gerekse bunun üretimi hususunda tanınmış bulunan muafiyetlerin mevcut olduğu görülmektedir.

1) Balya-Karaydın Şirketine Tanınan Muaflık :

Bahis konusu şirketin yurt dışından getireceği mayi madeni mahrukatın gümrük resminden muaf tutulacağı, 189 sayılı 21 Aralık 1931 günlü, 2668 sayılı 2 Ocak 1935 günlü ve 2781 sayılı 19 Haziran 1935 günlü kanunlarda belirtilmiştir.

2) Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne Tanınan Muaflık :

Bu husustaki 2804 sayılı 22 Haziran 1935 günlü kanuna nazaran Enstitünün hariçten getireceği makine, âlet ve malzeme gümrük resminden muaf tutulmuştur.

3) Petrol Üretimi İçin Tanınan Muaflık :

Petrol ameliyesi için Petrol Dairesince lüzumlu görülen her nevi malzemenin yirmibeş sene müddetle gümrük ve diğer ithal vergi ve resimlerinden muaf olduğu, 6558 sayılı kanunla değişik 6326 sayılı 16 Mart 1954 günlü Petrol Kanununda açıklanmıştır.

4) Demir ve Çelik Sanayii Muaflığı :

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.O. nun, kuracağı izabe tesisleri ile demir ve çelik istihsalı için ithal edeceği makine,, teçhizat, malzeme ve bınların aksam ve teferrüatı, projelerine uygunluğu ve ihtiyaca yeter derecede bulunduğu tastik edilmek şartıyla, 7462 sayılı 28 Şubat 1960 günlü kanuna müsteniden ithal vergi ve resimlerinden muaf kılınmıştır.

G — Bayındırlık İşlerine Ait Muafiyetler :

Bayındırlık işleri için getirilecek bazı malzemeye de muafiyet tanınmıştır.

1) *Fevkalâde İhtiyaçlar İçin Getirilecek Malzemeye Tanınan Muaflık :*

Bayındırlık Bakanlığınca, fevkalâde ihtiyaçlar için yaptırılacak inşa ve tesislerde kullanılmak üzere hariçten getirilecek her türlü makine, vasıta, âlet ve malzemedan, beş yıl süre ile gümrük resmi ile diğer vergilerin aranmaması, 4267 sayılı 17 Haziran 1972 günlü kanunla uygun görülmüştür.

2) *Enfrastrüktür Programları Gereğince Getirilecek Malzemeye Tanınan Muaflık :*

Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı Müşterek Enfrastrüktür Programları gereğince Türkiye'de yapılacak inşa ve tesis işlerine dair 6095 sayılı kanununun 253 sayılı 19 Haziran 1963 günlü kanunla değişik hükmüne göre bu gibi eşyaya kısmen veya tamamen muafiyet uygulanması hususunda Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

H — Milli Savunmaya Tanınan Muafiyetler :

Milli Savunma ihtiyacı için hariçten getirilen her çeşit harp levazımı ve eşyasına çeşitli kanunlarla muafiyet tanınmış bulunmaktadır.

1) *Yabancı Memleketlerden Temin Edilen Kredilerle Getirilecek Malzemeye Tanınan Muaflık :*

Milli Savunma Bakanlığınca, yabancı ülkelerden temin edilen kredilerle getirilecek kara, deniz ve hava harp teçhizat ve levazımı ile orduda kullanılacak hayvanlar, 3729 sayılı 9 Ekim 1939 günlü kanuna müsteniden iki yıl süre ile gümrük resminden muaf tutulmuş ve bu süre çeşitli kanunlarla uzatıldıktan sonra muafiyet sona ermiştir.

2) *Fevkalâde İhtiyaçlar İçin Getirilecek Malzemeye Tanınan Muaflık :*

Mill Savunmaya ait fevkalâde ihtiyaçlar için getirilecek kara, deniz ve hava harp teçhizatı ve levazımı; akaryakıtlar ve bunların kapları; her çeşit taşıt ve makina; muhabere, inşaat ve tesisat malzemesi; her türlü yiyecek ve giyecek maddeleri; hayvan yemleri; ve

ilâç ve garnizon ile hastahaneler için cihazlar, 4340 sayılı 23 Aralık 1942 günlü kanuna göre üç yıl süre ile gümrük resmi ile diğer vergilerden muaf tutulmuştur.

3) *Amerika Birleşik Devletlerince Yapılacak Yardımlara Tanınan Muaflık :*

Yapılan yardımla Milli Savunma ihtiyaçları için getirilecek her nevi harp teçhizatı, akaryakıt, hastahane malzemesi ve çeşitli eşyanın gümrük vergisi ile diğer vergilerden muaf tutulacağı, 5164 sayılı 23 Ocak 1948 günlü kanunla kabul edilmiştir.

İ — Sağlık Konusuyla İlgili Muafiyetler :

Bu husustaki muafiyetler, bir taraftan ilâçları ve diğer taraftan çeşitli sağlık malzemesini kapsamaktadır.

1) *Hastahane İnşaatı Muaflığı :*

Manisa'da yapılacak Moris Şinasi Hastahanesinin tesisi ve tefrişi için hariçten getirilecek malzeme, 1907 sayılı 31 Aralık 1931 günlü kanuna müsteniden gümrük resminden muaf kılınmıştır.

2) *Sıtma ve Frengi İlâçları Muaflığı :*

Sıtma ve frangi ilâçları hakkındaki 2767 sayılı 15 Haziran 1935 günlü kanuna göre Kızılay'ın monopolu altına alınmış bulunan ilâçlardan, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca kabul edilecek miktarının yurdiçinde bulundurulabileceği kabul edilmiştir.

3) *Sağlık Malzemesi Muaflığı :*

Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Teşkilâtı ile aktedilen teknik yardım anlaşmasının tastikine dair 6666 sayılı 24 Şubat 1956 günlü kanunla, teşkilât tarafından memleketimize yardım olarak gönderilen bilumum malzemenin gümrük vergi ve resimlerinden muaf tutulacağı kabul edilmiştir.

4) *Kan Grupları Reaktifleri Muaflığı :*

Kan gruplarının tayinine yarıyan reaktiflerin mübadelesi hakkındaki Avrupa Anlaşması ve ek protokolün tastikine dair 464 sayılı

11 Mayıs 1964 günlü kanuna göre, bu gibi reaktifler her türlü ithal resimlerinden muaf tutulmuştur.

K — İskân Konusuna Ait Muafiyetler :

Bu konudaki muafiyetler, 2510 sayılı 21 Haziran 1934 günlü İskân Kanunu ile diğer bazı kanunlara dayanmaktadır.

1) Yapıtırlacak Evler İçin Kereste Muaflığı :

Göçmenler için yaptırılacak evler ve diğer tesisatta kullanılmak üzere Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından, dış memleketlerden 1936 dan 1945 yılı sonuna kadar getirilmiş ve getirilecek olan mamul keresteler, 3123 sayılı 18 Aralık 1937 günlü kanuna müsteniden gümrük resminden muaf tutulmuştur.

2) Göçmenlere Tanınan Muaflık :

Yurdumuza gelen göçmenlere tanınan muafiyet, 2510 sayılı 21 Haziran 1934 günlü İskân Kanunu ile bunun bazı maddelerini değiştiren 3657 sayılı 30 Haziran 1939 günlü kanunda yer almış bulunmaktadır. Bu kanuna göre muafiyet, aile ve cemaat için olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır.

a) Aile Muaflığı : Göçmenler ile hariçten gelen mülteci ve aşiret fertlerinin birlikte getirdikleri bütün zat ve ev eşyası ile tesbit edilen miktardaki meslek ve çalışma konularına ait eşya, makina, âlet, edevat ve bazı ticaret malları, bir defaya mahsus olarak gümrük resmi ile diğer bütün vergilerden muaf tutulmuştur.

b) Cemaat Muaflığı : Bu muafiyet, Köy, mahalle ve cemaata ait olup kullanılmış olmak kaydıyla, okul, cami, vakıf ve köy odası eşyası; ile orta malı bulunan damızlık hayvanara, ziraat âlet ve makinelerine, köy değirmeni ve un fabrikalarına ve ortak fabrika ve makinelere tanınmıştır.

3) Erzincan'da Yapılacak Evlere Tanınan Muaflık :

Hükûmetçe, Erzincan için hariçten getirilecek hazır evler ve malzemedden gümrük resmi ile gümrüklerde alınan sair vergi ve resimlerin aranmaması 5243 sayılı 12 Temmuz 1948 günlü kanunla kabul edilmiştir.

L — Resmî Dairelere Ait Muafiyetler :

Bu husustaki muafiyetler çeşitli kanunlara dayanmaktadır.

1) *Heykel ve Stadyum Malzemesine Tanınan Muaflık :*

Samsun'da dikilecek Gazi heykeli için 1908 sayılı 31 Aralık 1931 günlü, İzmir'de dikilecek Gazi heykeli için 1916 sayılı 10 Ocak 1932 günlü, Afyon'da dikilecek Gazi heykeli için 2537 sayılı 3 Temmuz 1934 günlü ve Ankara'da dikilecek Zafer Abidesi için 2539 sayılı 3 Temmuz 1934 günlü kanunlarla gümrük resmi muafiyeti tanıdığı gibi Ankara Stadyumu için getirilecek malzeme de 2709 sayılı 7 Mayıs 1935 günlü kanunla gümrük resminden muaf tutulmuştur.

2) *Emekli Sandığına Tanınan Muaflık :*

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı hakkındaki 5434 sayılı 17 Haziran 1949 günlü Kanuna göre, sandığın her çeşit mal, işlem ve bunlarla ilgili kâğıt, makbuz ve sair eşyası her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmuştur.

3) *Amortisman ve Kredi Sandığına Tanınan Muaflık :*

Bahis konusu sandığın kuruluşuna dair 6115 sayılı 10 Temmuz 1953 günlü kanunla, sandığın her türlü malları ile gelir, alacak ve muameleleri ve bu işlerde kullanılan evrak, makbuz ve ilânlar bütün vergi, resim ve harçlardan muaf kılınmıştır.

4) *Devlet Dairelerine Tanınan Muaflık :*

Özel kanunlar mucibince devlet daireleri tarafından, gümrük vergisinden muaf olarak yurda ithal edilen ve tahsis edildikleri yerlerde kullanıldıktan sonra işe yaramaz bir hale gelen malzeme ve araçların satılarak tasfiyeleri halinde gümrük resmi ile ithale tereddüp den sair vergi ve resimlerin aranmayacağı 6180 sayılı 25 Temmuz 1953 günlü kanunla kabul edilmiş bulunmakla beraber bu kanun 1615 sayılı yeni Gümrük Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

5) *Devlet Su İşleri Kuruluşuna Tanınan Muaflık :*

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Kuruluşuna dair 6200 sayılı 25 Aralık 1953 günlü kanunda, Genel Müdürlüğün bütün mua-

melelerinin her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf olduğu belirtilmiştir.

6) *Devlet Meteoroloji Kuruluşuna Tanınan Muaflık :*

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, yabancı ülkelerden satın alınıp getirilecek rasat âletleri, faksimil telli telsiz muhabere cihazları ve elektronik rasat âletleri ile bunların yedekleri, 173 sayılı 30 Kasım 1960 günlü kanuna müsteniden gümrük resmi ile diğer vergilerden muaf tutulmuştur.

7) *Milli İstihbarat Kuruluşuna Tanınan Muaflık :*

Milli İstihbarat Teşkilâtına gelen araç, gereç ve yedek parçaların, Bakanlar Kurulu Kararıyla her türlü gümrük vergi ve resimleri ile diğer vergilerden muaf kılındığı, 644 sayılı 6 Temmuz 1965 günlü kanunla kabul edilmiştir.

8) *Başbakanlık Atom Enerjisi Komisyonuna Tanınan Muaflık :*

Türkiye Atom Enerjisi Programı'nın tatbik şekline dair 7256 sayılı 8 Nisan 1959 günlü kanuna göre, mezkûr komisyon tarafından tesbit edilecek her türlü eşya gümrük vergisi ile diğer vergilerden muaf tutulmuştur.

9) *Toprak Mahsulleri Ofisine Tanınan Muaflık :*

Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından veya bunun nam ve hesabına hariçten ihhal olunacak her nevi hububat ve unlar ile bunların naklinde kullanılacak anbalaj maddeleri, 6529 sayılı 7 Nisan 1955 günlü kanuna göre gümrük vergisi ile diğer bütün vergilerden istisna kılınmıştır.

10) *Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna Tanınan Muaflık :*

Bu kurumun ihtiyacı için yurt dışından getirilecek radyo ve televizyon vericileri, stüdyo cihazları, işletme malzemesi ve yedekleri ile yayımlarda kullanılan âlet ve edevat ile haber filimleri, 1568 sayılı 8 Mart 1972 günlü kanuna müsteniden gümrük vergisi ile diğer vergi ve resimlerden muaf tutulmuştur.

M — Bankalara Ait Muafiyetler :

Devlete ait bankalara da bazı muafiyetler tanınmış bulunduğu müşahade edilmektedir.

1) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına Tanınan Muaflık :

Bu bankanın tesisatı için yabancı memleketlerden getirilecek kasalar, levazım ve teferrüatı, 1715 sayılı 11 Haziran 1930 günlü kanuna müsteniden gümrük resminden muaf tutulmuştur.

2) Belediyeler Bankasına Tanınan Muaflık :

Belediyeler Bankasının getireceği kasalar ile memleket dahilinde imâl edilemeyen sair banka levazımının, bir defaya mahsus olmak üzere, gümrük resminden muaf tutulması 2301 sayılı 11 Haziran 1933 günlü kanunla kabul edilmiştir.

3) İller Bankasına Tanınan Muaflık :

İller Bankasının Kuruluşuna dair 4759 sayılı 25 Haziran 1945 lü kanunda, yabancı ülkelerden getirilecek malzeme ve eşya için özel kanunlarla verilmiş ve verilecek muaflıkların Banka hakkında da uygulanacağı; ve Ziraat ve Emlâk Bankaları ile Devlet Ekonomik İşletmelerine dahil bankalara özel kanunlarla verilmiş ve verilecek muaflıklardan bankanın da istifade edeceği hususları belirtilmiştir.

N — Derneklere Ait Muafiyetler :

Bu hususta, kamu faydasına yararlı bazı büyük derneklere muafiyet tanınmış bulunmaktadır.

1) Halkevlerine Tanınan Muaflık :

Halkevleri için ithal olunacak alıcı ve verici radyo makineleri ve bunların cihaz ve parçaları ile sinematoğraf ve projeksiyon cihazları ve inikâs fenerleri ve bunların parçaları, 2154 sayılı 20 Nisan 1933 günlü kanuna müsteniden gümrük vergisinden muaf tutulmuş ve 216 sayılı 11 Ekim 1935 günlü tefsir kararına göre de seyyar sinema ve radyo makinelerine mahsus ve bunlarla cihazlanacak otomobil ve kamyon gibi nakil vasıtaları, bu sinema ve radyo makinelerinin teferruatından sayılmıştır.

2) *Kızılay Derneğine Tanınan Muaflık :*

Kızılay ile harp ve âfet vukuunda onunla birlikte çalışmak üzere Hükûmetin müsadresiyle gelecek yardım hey'etleri namına, yabancı ülkelerden gönderilecek tıbbî, fennî ve sıhî âletler ile ilâç, erzak, sıhî levazım, taşıt, işletme malzemesi ve her türlü madde; ve askerlerimize dağıtılmak üzere Kızılay veya başkaları adına gönderilen eşya, 4119 sayılı 2 5Eylül 1941 günlü kanuna göre gümrük vergisi ile sair vergi ve resimlerden muaf tutulmuştur. Bu kanun dışında ayrıca 1606 sayılı 11 Temmuz 1972 günlü kanunda da, Türkiye Kızılay Derneğinin, bütün vergi, resim, harç, hisse ve fonlardan muaf olduğu belirtilmiştir.

3) *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumuna Tanınan Muaflık :*

Bu dernek, 1606 sayılı 11 Temmuz 1972 günlü kanuna müsteniden bütün vergi, resim, harç, hisse ve fonlardan muaf tutulmuştur.

4) *Türk Hava Kurumu :*

Türk Hava Kurumu, 1606 sayılı 11 Temmuz 1972 günlü kanunla her türlü vergi, resim, harç, hisse ve fonlardan muaf tutulduğu gibi Millî Savunma Bakanlığı ile Jandarma Genel Komutanlığına sağlanan akaryakıt ve yağ muafiyetinden bu kurumun da faydalanacağı hususuna mezkûr kanunda ayrıca yer verilmiştir.

O — Âfet ve Bağışlarla İlgili Muafiyetler :

Gerek âfet ve gerekse bağışlar konusunda bazı muafiyetler tanınmış bulunduğu müşahade edilmektedir.

1) *Erzincan Zelzelesi Dolayısıyla Yapılacak Yardımlara Tanınan Muaflık :* Erzincan'da yer sarsıntısından müteessir olan bölgede zarar görenlere yapılacak yardımların, zelzenenin başlangıç tarihinden itibaren bir sene müddetle, her türlü resimden muaf tutulması 3173 sayılı 8 Şubat 1940 günlü kanunla kabul edilmiştir.

2) *Âfetler Dolayısıyla İthal Edilecek Eşyaya Tanınan Muaflık :* Umumi hayata müessir âfetler dolayısıyla İmar ve İskân Bakanlığınca hariçten ithal olunacak her türlü makine, âlet, edevat ve malzeme, 7269 sayılı 25 Mayıs 1959 günlü kanunla gümrük resminden istisna kılınmıştır.

3) *İçtimaî ve Kültürel Gibi Maksatlarla Gelen Eşyaya Tanınan Muaflık* : İçtimaî, hayrî, kültürel ve sıhhi maksatlarla, yabancı kuruluş, dernek, tesis ve teşekküller tarafından aynı gayelerle memleketimizde faaliyette bulunan benzerlerine bağış yoluyla gönderilen eşya, 7479 sayılı 16 Mayıs 1960 günlü kanuna müsteniden her türlü ithal vergi ve resimlerinden muaf tutulmuş olmakla beraber halen bu hükme yeni Gümrük Kanununda yer verilmiştir.

4) *Hazineye Yardım Maksadiyle Gelen Eşyaya Tanınan Muaflık* : Gerek doğrudan doğruya ve gerekse hükmi şahıslar aracılığı ile hazineye yardım maksadiyle bağış olarak gönderilen eşya, 100 sayılı 12 Ekim 1960 günlü kanunla, ithalde alınan vergilerden muaf tutulmuş bulunmakla beraber bu hüküm 1615 sayılı yeni Gümrük Kanunuyla yürürlükten kaldırılmıştır.

5) *Amerikan İhtiyaç Fazlası Malzemeye Tanınan Muaflık* : Amerikan ihtiyaç fazlası malzeme, teçhizat ve vasıtaların muafiyeti hakkındaki 581 sayılı 20 Nisan 1965 günlü kanuna göre ithal edilecek ziraat ve gıda maddeler gümrük vergisi ile sair vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmuştur.

P — Sınır Rejimiyle İlgili Muafiyetler :

Sınır rejimini düzenleyen anlaşmalarda bazı şahıslara muafiyet tanınmış bulunmaktadır.

1) *Suriye Sınırı İle İlgili Muaflık* : Dostluk ve iyi komşuluk mukavelenamesinin tatbik şeklini gösteren ve 1929 yılında Ankara'da Fransa ile aktedilmiş bulunan protokolün tasdiki hakkındaki 8218 sayılı 3 Temmuz 1929 günlü kararnameye göre, sınır halkının ziraat âletleri ile arabalarını, sürülerini, tohumlarını ve mahsullerini, her hangi bir vergi ödemeksizin, sınırın bir tarafından diğer tarafına geçirebilecekleri kabul edilmiştir.

2) *İran Sınırı ile İlgili Muaflık* : Bu hususta iki kanun bulunduğu görülmektedir.

a) Türkiye Hükûmeti ile İran Devleti Şehinşahisi arasında aktedilen mukavelenamenin tasdikine dair 3215 sayılı 7 Haziran 1937 günlü kanunda, iki ülkeden herbirinin zarar görenleri ile şahit ve ehlihibrelerin, şahsi ihtiyaçları için adam başına beş kiloyu geçmemek, kaydiyle, yiyecek, tütün ve sigaralarını, bir defaya mahsus olmak üzere, muaf karşı tarafa geçirebilecekleri hükmüne yer verilmiştir.

b) Türk ve İran Gümrüklerinde görevli memur ve ajanların, karşı ülkeden getirecekleri yiyecek ve yakacak maddelerinin, muayene edilmek kaydıyla, gümrük resminden muaf olacağı, 3216 sayılı 7 Haziran 1937 günlü kanunla uygun görülmüştür.

3) *Rusya Sınırı İle İlgili Muaflık* : Hudut hadise ve ihtilâflarının tetkik ve halline dair mukavelenamenin tasdiki hakkındaki 3471 sayılı 20 Haziran 1938 günlü kanuna göre, müşterek tahhikatta hazır bulunacak mutazarrır şahıs, şahit ve ehlihibrenin, adam başına beş kilo yiyecek ve tütün mamulâtını muafien geçirebilecekleri uygun görülmüştür.

R — Serbest Bölge ile İlgili Muafiyetler :

Serbest bölgeler, Gümrük Hattı dışı sayılan yerler olmakla beraber bu husustaki kanun hükümlerini burada zikretmek faydalı görülmüştür.

1) *Serbest Mıntıka Kanununda Yer Alan Muaflık* : Şehremaneti hududu dahilinde veya civarında bir serbest mıntıka ihdasına Hükümetin mezun olduğu hükmünü koyan 1132 sayılı 22 Haziran 1927 günlü kanunda, bu mıntakada gümrük ve teşviki sanayi kanunlarıyla belediye rüsumu dahil olduğu halde bütün vergi ve resim kanunlarının ve ayrıca Pasaport Kanununun tatbik edilmeyeceği hükmü yer almıştır.

2) *Ford Motor Şirketine Tanınan Muaflık* : Hükümetimiz ile Ford Motor Kompani Ekspors Enkorporeyed Şirketi arasında aktedilen mukavelenin tasdikine dair 1391 sayılı 2 Şubat 1929 günlü kanunda, serbest mahal denilen ve memleket harici farzedilecek olan bir yere getirilecek bilumum otomobil, kamyon, traktör ve yedek aksamı ile sair âlet, edevat ve levazımdan, her hangi bir ithal resmi alınmayacağı ve bunların tekrar harice sevkinde gümrük, oktorva ve diğer vergilerin aranmayacağı belirtilmiştir.

3) *Serbest Bölge Kanununda Yer Alan Muaflık* : Serbest bölge tesisine dair 6209 sayılı 29 Aralık 1953 günlü kanun, bu yerde yapılmasına müsaade edilen faaliyetler için getirilecek eşyadan vergi alınmayacağı ve fakat başka maksatlar için sarf ve istihlâk edilecek eşyanın vergiye tâbi tutulacağı hükmünü koymuştur.

S — Tekel Maddeleriyle İlgili Muafiyetler :

Tekel altında bulunan maddelere tanınan muafiyet, bu husustaki kanunlarda yer almış bulunmaktadır.

1) *Tütün ve Tütün Tekeli Hakkındaki Kanunda Yer Alan Muaflık* : Bu husustaki 1177 sayılı 9 Mayıs 1969 günlü kanuna göre, yolcu beraberinde olmak kaydıyla, 200 adet sigara veya 50 adet yaprak sigarası; veya 200 gram kıyılmış tütünle 200 yaprak sigara kâğıdı; veya 200 gram pipo veya ağız tütünü; veya 200 gram tömbeki; veya 50 gram enfiye için vergi ve resim muafiyeti tanınmıştır.

2) *İspirto ve İspirtolu İçkilere Dair Kanunda Yer Alan Muaflık* : İspirtolu itriyat ve tababet ve sanayide kullanılan ispirotolu maddelerden ticarî kıymeti haiz olmayıp en çok on santilitre hacminde bulunan nümuneler; ve yolculuk esnasında kullanılmağa mahsus inhisara tâbi ispiroto ve ispirotolu içkilerden bir litreye kadar ve içinde ispiroto bulunan kolonya, lavanta ve esanslarla benzerleri kokulu maddelerden başka başka cinslerde olmak ve her cinsin miktarı bir litreyi geçmemek ve ağızları açık bulunmak şartıyla en çok üç litresi, 4250 sayılı 8 Haziran 1942 günlü kanunla inhisar resminden muaf tutulmuş ve bunlara Gümrük mevzuatına göre de muafiyet tanınmıştır.

3) *Kahve ve Çay İnhisarı Hakkındaki Kanunda Yer Alan Muaflık* : Yabancı ülkelerden gelen yolcuların getireceği yüz gram kahve ile elli gram çayın resimden muaf olduğu 4223 sayılı 21 Mayıs 1942 günlü kanunla kabul edilmiştir. Ancak, halen kahvenin tekel altında bir madde olmadığını burada belirtmek lâzımdır.

4) *Tuz Kanununda Yer Alan Muaflık* : Yabancı memleketlerden gelen yolcuların beraberlerinde bulundurdukları en çok yarım kiloya kadar tuzun hiç bir resim ve muameleye tâbi tutulmaksızın ithal edilebileceği, 3078 sayılı 23 Aralık 1936 günlü Tuz Kanuna göre uygun görülmüştür.

T — Anlaşmalarda Yer Alan Muafiyetler :

Çeşitli anlaşma ve sözleşmelerde, bir takım muafiyetlerin yer almış bulunduğu müşahade edilmektedir.

1) *Harpte Yaralananlar ile Esirlere Yapılacak Muameleye Dair Anlaşmadaki Muaflık* : Harp halinde bulunan orduların yaralıları ile esirlere yapılacak muamele hakkında 1929 yılında Cenevre'de imzalanan mukavelenin tasdikine dair 1791 sayılı 30 Mart 1931 günlü kanuna göre, esirler adına yardım veya hediye olarak gönderilecek eşya, her türlü resimden muaf tutulmuştur.

2) *Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşmedeki Muaflık* : Türkiye'nin bu sözleşmeye katılması 5598 sayılı 21 Mart 1950 günlü kanunla kabul edilmiş ve Birleşmiş Milletler Kurulunun resmî faaliyeti için lüzumlu eşya ile Kurul memurlarının zat ve ev eşyasının gümrük vergilerinden muaf tutulacağı sözleşmede belirtilmiştir.

3) *Akdeniz Bölgesi Hükûmetlerine Bazı Teknik Yardımlar Teminine Dair Anlaşmadaki Muaflık* : Türkiye Hükûmeti ile «Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı» ve «Birleşmiş Milletler ve Milleterarası İmar ve Kakınma Bankası» arasında Akdeniz hükûmetlerine bazı teknik yardımlar teminine dair anlaşma, 5801 sayılı 4 Temmuz 1951 günlü kanunla onanmış; ve bu anlaşmada, Birleşmiş Milletlerin imtiyaz ve muafiyetleri hakkındaki anlaşma ahkâmı gereğince merkez personeline imtiyaz ve muafiyetler bahşedileceği hükmüne yer verilmiştir.

4) *Milletlerarası Bazı Kuruluşlar Arasında Teknik Yardım İlgili Anlaşmadaki Muaflık* : Hükûmetimiz ile «Birleşmiş Milletler», «Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı», «Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı», «Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı» ve «Dünya Sağlık Teşkilâtı» arasında teknik yardım teminine dair anlaşma, 6114 sayılı 10 Temmuz 1953 günlü kanunla tasdik edilmiş; ve bu anlaşmaya göre, Birleşmiş Milletler Sözleşmesindeki muafiyet ve imtiyazların, mezkûr kuruluşların malları ile elemanlarına da uygulanacağı taahhüt edilmiştir.

5) *Birleşmiş Milletler Milletlerarası Çocukları Âcil Yardım Fonu ile Aktadilen Teknik Yardım Anlaşmasındaki Muaflık* : Bu anlaşma, 6367 sayılı 19 Mart 1954 günlü kanunla onanmış ve ülkemize anlaşma gereğince yardım olarak gelen her nevi malzeme gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.

6) *Kuzey Atlantik Antlaşmalarında Yer Alan Muaflık* : Kuzey Atlantik Antlaşmasına taraf devletler arasında, «Kuvvetlerin Statüsü», «Millî Temsilcilerin ve Milletlerarası Personelin Statüsü» ve «Milletlerarası Karargâhların Statüsü» sözleşmeleri 6375 sayılı 20 Mart 1954 günlü kanunla kabul edilmiş; ve bu sözleşmelerde, kuvvet, kuruluş ve karargâhlara ait mallar ile görevli personelin eşyasına gümrük muafiyeti uygulanacağına dair hükümler konulmuştur.

7) *Türkiye ile A.B.D. Arasında Vergi Muafiyetleri Anlaşmasındaki Muaflık* : Amerika Birleşik Devletleri tarafından ve ya onun namına yapılan çeşitli masraflara Türk vergi ve resimlerinin sirayet ettirilmeyeceğine dair «Vergi Muafiyet Anlaşması» 6426 sayılı 6 Temmuz 1954 günlü kanunla kabul edilmiş; ve bu anlaşmada, Türkiye'ye ithal olunan eşyadan ithalât dolayısıyla her hangi bir vergi ve resim aranmayacağına dair hükümler yer almıştır.

8) *Türkiye ile A.B.D. Arasında Kuzey Atlantik Antlaşması Kuvvetlerin Statüsüne Dair Sözleşmenin Tatbiki Hakkındaki Anlaşmadaki Muaflık* : Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında «Kuzey Atlantik Antlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerinin Statüsü Sözleşmesi» nin tatbikine dair olup 6427 sayılı 7 Temmuz 1954 günlü kanunla kabul edilen anlaşmaya göre ilgililerin zat ve ev eşyası gümrük vergilerinden muaf tutulmuştur.

9) *Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Teşkilâtı İle Aktedilen Teknik Yardım Anlaşmasındaki Muaflık* : Bu husustaki Teknik Yardım Anlaşması 6666 sayılı 24 Şubat 1956 günlü kanunla tasdik edilmiş ve Dünya Sağlık Teşkilâtı tarafından Türkiye'ye yardım olarak gönderilecek her türlü malzeme gümrük vergi ve resimlerinden istisna kılınmıştır.

10) *Ticarî Nümuneler ve Reklam Malzemesine Dair Sözleşmedeki Muaflık* : «Ticarî Nümuneler ve Reklam Malzemesinin İthalinin Kolaylaştırılmasına Dair Milletlerarası Sözleşme», 6827 sayılı 4 Eylül 1956 günlü kanunla onanmış; ve bu sözleşmeye göre, temsil ettiği emtianın ithali için sipariş temin eylemekten başka bir işe yaramıyan ve böyle bir değerde olan nümuneler ithal resimlerinden muaf tutulmuştur.

11) *Türkiye ile A.B.D. Arasında Aktedilen Anlaşmalara Göre, Ziraî ve Gıdaî Maddeler Muaflığı* : 5436 sayılı kanuna müsteniden Hükümetimiz ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında aktedilen anlaşmalar gereğince ithal edilmiş veya edilecek ziraî ve gıdaî maddeler ile bunların anbalajlarından, giriş gümrük vergisi ile diğer vergi, resim ve harçların aranmaması 6969 sayılı 24 Mayıs 1957 günlü kanunla kabul edilmiştir.

12) *Avrupa Konseyinin İmtiyaz ve Muafiyetleri Anlaşmasındaki Muaflık* : Bu anlaşma, 7377 sayılı 18 Kasım 1959 günlü ka-

nunla tastik edilmiş; ve ilgililerin sırf kendi resmî istimâlleri için getirecekleri eşya, gümrük resimleri ile ithalat kısıntılarından muaf tutulmuştur.

U — Elçilik ve Konsolosluklara Ait Muafiyetler :

Bu konudaki muafiyetlere, halen Gümrük Kanununda yer verilmiş bulunmaktadır.

1) *Almanya ile Yapılan Anlaşmadaki Muaflık* : Hükümetimiz ile Almanya Hükümeti arasında akdedilen Konsolosluk mukavelesinin tasdiki hakkında 1634 sayılı 25 Mayıs 1930 günlü kanuna göre, âkit taraflardan herbirinin konsoloshaneyle ilgili ilk tesis mobilya ve eşyası ile bayrak, arma ve sair yazıhane levazımının gümrük resminden muaf geçirilebileceği kabul edilmiş ve konsololar ile konsolosluk memurlarına da zat ve eş eşyası muaflığı tanınmıştır.

2) *İtalya İle Yapılan Anlaşmadaki Muaflık* : Türkiye ile İtalya Krallığı arasında akdedilen Konsolosluk Mukavelesinin tasdiki hakkındaki 1788 sayılı 30 Mart 1931 günlü kanunla, meslekten olan Başkonsolos, konsolos ve muavin konsololar ile konsolosluk memurlarına zat ve ev eşyası muaflığı tanınmış ve konsoloshane ile ilgili eşyanın da muafen geçirileceği uygun görülmüştür.

3) *Macaristan İle Yapılan Anlaşmadaki Muaflık* : Hükümetimiz ile Macaristan Krallığı arasında aktolunan Konsolosluk Mukavelesinin tasdiki hakkındaki 3753 sayılı 21 Aralık 1939 günlü kanuna göre, konsolosluklar için gelen eşya ile konsolos ve konsolosluk memurlarınının zat ve eşyasından gümrük resmi aranmayacağı kabul edilmiştir.

4) *Yabancı Elçilik Binaları İnşaatına Dair Muaflık* : Sefarethane ve Konsoloshane inşa etmek üzere yabancı devletlere Ankara'da meccanen arsa tahsisi hakkındaki 6593 sayılı 27 Mayıs 1955 günlü kanuna göre, hariçten getirilecek inşaat malzemesi, gümrük vergisi ile diğer vergi ve harçlardan muaf tutulmuş olmakla beraber bu kanun 1615 sayılı Gümrük Kanunuyla yürürlükten kaldırılmıştır.